

ตะบอง คือเป็นธิดาพระสุพรรณพิศาล (กอง) พระสุพรรณพิศาลเป็นบุตรพระยา
 อภัยภูเบศร์ (แบน) ผู้สำเร็จราชการเมืองพระตะบองในรัชกาลที่ ๒ ถ้าพิมพ์
 หนังสือพงสาวดารเมืองพระตะบองแจก ก็จะเป็นการสมควรดี แต่เมื่อตรวจดูใน
 หอพระสมุดฯ ได้ความว่าหนังสือพงสาวดารเมืองพระตะบองนั้นพระยาอภัย
 ภูเบศร์ (เลื่อม อภัยวงศ์) ได้พิมพ์แจกมาแล้วไม่ช้านัก จะพิมพ์ซ้ำก็จะไม่เป็นที่
 พอใจของผู้ที่จะได้รับไปอ่าน ข้าพเจ้าจึงคิดหาเรื่องอื่นในพวกหนังสือภาษาเขมร
 พอดีข้าพเจ้าไปพระนครวัดในปีนี้ เมื่อพักอยู่ที่เมืองพนมเปญ พระองค์กษัตริย์
 ราชบุตรของสมเด็จพระนโรดม พระเจ้ากรุงกัมพูชา ซึ่งเป็นตำแหน่งอรรคมหา
 เสนาบดีมีแก่ใจรวบรวมหนังสือเขมรซึ่งได้พิมพ์ในกรุงกัมพูชา ให้ข้าพเจ้านำมา
 ถวายไว้ในหอพระสมุดสำหรับพระนครชุด ๑ ได้เลือกดูในหนังสือที่ได้มานั้น พบ
 สุกายิตโบราณเรื่อง ๑ สุกายิตสอนเด็กเรื่อง ๑ สุกายิตสอนบุตรเรื่อง ๑ รวม ๓
 เรื่อง เห็นเป็นหนังสือดีสมควรจะแปลพิมพ์ได้ จึงได้ให้นายฉ่ำ ทองคำวรรณ
 เปรียญ นายเยาว์ ลิมปินันท์ เปรียญแปล พิมพ์ทั้งภาษาเขมรแลภาษาไทย ให้ท้าว
 ศรีสุนทรนาฎแจกเป็นมิตรพลี ด้วยเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่บัณฑิตนักเรียนซึ่ง
 ประสงค์จะใคร่รู้อากลองเขมรเป็นอย่างใด แลบัณฑิตผู้อ่านก็จะได้รู้ว่าสุกายิต
 เขมรเป็นอย่างใด หวังว่าผู้ที่ได้รับไปจะพอใจอ่านทั่วกัน^๑

สุกายิตเขมรที่ปรากฏในหนังสือประชุมสุกายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เมื่อ
 ตรวจสอบแล้วพบว่ามิที่มาดังนี้

๑. สุกายิตโบราณ นายเยาว์ ลิมปินันท์ เปรียญ แปลจาก ฉบับพากย์จาต (ฉบับพากย์จาต)
 เป็นสุกายิตโบราณ ไม่ปรากฏวันเวลาและชื่อผู้ประพันธ์ แต่ในประชุมสุกายิตเขมรฉบับหอพระ
 สมุดวชิรญาณ กล่าวไว้ว่า ผู้แต่งคือ พระสุคนธ์มีบุญ ซึ่งน่าจะหมายถึง สมเด็จพระสุคนธ์ราชบิดี (ปาน)
 สมเด็จพระสังฆราชฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ดังความในต้นฉบับว่า “ฉบับคำเก่าสมเด็จพระสุคนธ์ผู้มี
 บุญแต่งจบ ฯ (ฉบับพากย์จาตสมเด็จพระสุคนธ์มานบุญแต่งจบ ฯ)”^๒ สุกายิตเรื่องนี้ปรากฏทั้งใน
 หนังสือ “ฉบับแปลสงฯ” และในหนังสือ “กรมจวบจบ” ที่รวบรวมและตรวจสอบชำระโดยสาวรส
 เพา

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๒. **สุภษิตตอนเด็ก** นายเยาว์ ลิมปิณันท์ เปรียญ แปลจาก **ฉบับเกรตีกาล** (ฉบับเกรตีกาล) เป็นสุภษิตโบราณ ไม่ปรากฏวันเวลาและชื่อผู้ประพันธ์ สุภษิตเรื่องนี้ปรากฏทั้งในหนังสือ “**ฉบับเผยแพร่**” และในหนังสือ “**กรมจวบ**” ที่รวบรวมและตรวจสอบชำระโดยสาวรส เพา

๓. **สุภษิตตอนบุตร** นายน้ำ ทองคำวรรณ เปรียญ แปลจาก **ฉบับสุภษิต** (ฉบับสุภษิต) เป็นสุภษิตโบราณ ไม่ปรากฏวันเวลาและชื่อผู้ประพันธ์ เรื่องนี้ไม่ปรากฏในหนังสือ “**ฉบับเผยแพร่**” ของพุทธศาสนบัณฑิตย์ แต่ปรากฏในหนังสือ “**กรมจวบ**” ที่รวบรวมและตรวจสอบชำระโดยสาวรส เพา

๓.๒ **วรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) ของกัมพูชา**

วรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) เป็นวรรณคดีเขมรที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และเป็นวรรณคดีที่ใช้สำหรับศึกษาเล่าเรียน จึงมีการคัดลอกหรือจารไว้ตามวัดต่างๆ ในสมัยโบราณ เพื่อใช้ตั้งสอนแก่กุลบุตรกุลธิดา ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์จึงมีการนำวรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) มารวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้น วรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) ของกัมพูชาที่มีการนำมาจัดพิมพ์ขึ้นในปัจจุบันได้แก่

๓.๒.๑ **ฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ฉบับพิมพ์ของพุทธศาสนบัณฑิตย์**

หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ฉบับพิมพ์ของพุทธศาสนบัณฑิตย์ พิมพ์ครั้งแรกโดยสมาคม สมเด็จพระนางเจ้า (ชวัน ชาติ) ที่กรุงพนมเปญในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ค.ศ. ๑๙๗๕^๑ (กัมพูชานับพุทธศักราชเร็วกว่าไทย ๑ ปี) เหตุที่สมาคม สมเด็จพระนางเจ้า เลือกวรรณคดีเรื่องนี้มาพิมพ์ก็เพื่อรักษาและเผยแพร่วรรณกรรม ดังความตอนหนึ่งในคำนำเมื่อพิมพ์ครั้งแรกว่า

ปีก่อนๆ เรามีพิมพ์หนังสือบ้าง ด้วย แต่ส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมทั่วไป ดังนั้นในการประชุมวันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม ๑๙๗๕ ล่วงไปนี้ คณะกรรมการนายก ได้มีมติว่า ต้องจัดการพิมพ์ผลงานอักษรศิลป์โบราณของเขมรเรา ให้ได้มากที่สุด ตามโอกาสที่ทำได้ เพื่อวัตถุประสงค์ช่วยเผยแพร่ผลงานของนักปราชญ์เขมร และช่วยรวบรวมเอาสารแก่นักศึกษาทั่วไป ให้ได้แผ่ขยายทั่วประเทศและข้ามไปยังต่างประเทศด้วย

^๑ พุทธศาสนบัณฑิตย, **ฉบับเผยแพร่** (กัมพูชา พุทธศาสนบัณฑิตย, ๒๕๑๘), หน้า ปกใน.

ด้วยการตกลงนี้ จึงเกิดเป็นรูปหนังสือขึ้น สำหรับเป็นคู่มือแก่นักศึกษา และเป็นสิ่งที่ช่วยด้านการเผยแพร่อื่นๆ ในประเทศเรา^๑

หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับแปล) รวบรวมด้วยบทสุภาษิต (ฉบับ) ไว้ ๑๓ เรื่อง คือ ฉบับกรม (ฉบับกรม) ฉบับเกรศักดิ์กาล (ฉบับเกรศักดิ์กาล) ฉบับอริยสัตถา (ฉบับอริยสัตถา) ฉบับสอนหญิง (ฉบับสอนหญิง) ฉบับสอนชาย (ฉบับสอนชาย) ฉบับสั่งสอนตน (ฉบับสั่งสอนตน) ฉบับลูกหลาน (ฉบับลูกหลาน) ฉบับคำเก่า (ฉบับคำเก่า) ฉบับคำสอนบิดา (ฉบับคำสอนบิดา) ฉบับลูกหลานเลบิก (ฉบับลูกหลานเลบิก) ฉบับวิธรรบัตินิต (ฉบับวิธรรบัตินิต) ฉบับตรีเนตร (ฉบับตรีเนตร) และฉบับพระราชสมภาร (ฉบับพระราชสมภาร) มีที่ตรงกับประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ๒ เรื่อง คือ ฉบับเกรศักดิ์กาล (ไทยเรียกว่า สุภาษิตสอนเด็ก) และฉบับพากุญจาต (ไทยเรียกว่า สุภาษิตโบราณ)

๓.๒.๒ ประชุมฉบับ (กรมฉบับ) ฉบับของสวารส เพา

ประชุมฉบับ (กรมฉบับ) เป็นผลงานที่สวารส เพา ตรวจสอบชำระและแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส จัดพิมพ์ที่กรุงปารีส เมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๘ โดยจัดแบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคที่ ๑ เป็นคำแปลภาษาฝรั่งเศส และภาคที่ ๒ เป็นตัวบทภาษาเขมร ซึ่งมีตัวบทจำนวน ๑๒ เรื่อง บางเรื่องไม่ปรากฏในฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต ได้แก่ ฉบับคำเก่า (ฉบับพากุญจาต) ฉบับมหาปัญญา (ฉบับมหาปัญญา) ฉบับแนะนำมหาชน (ฉบับแนะนำมหาชน) ศาสตราภุม (ศาสตราภุม) ฉบับสอนตน (ฉบับสั่งสอนตน) ฉบับสุภาษิต (ฉบับสุภาษิต) ฉบับคำสอนบิดา (ฉบับคำสอนบิดา) ฉบับสอนหญิง (ฉบับสอนหญิง) ฉบับสอนชาย (ฉบับสอนชาย) ฉบับวิธรรบัตินิต (ฉบับวิธรรบัตินิต) ฉบับธรรมบาล (ฉบับธรรมบาล) และศาสตราสวัสดิ (ศาสตราสวัสดิ)^๒

๓.๓ การเปรียบเทียบเนื้อหาของประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณกับฉบับกัมพูชา

จากการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาของประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับกัมพูชา พบว่า ประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีการแปลสุภาษิตเขมรเพียง ๓ เรื่อง คือ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ก.

^๒ สวารส เพา, กรมฉบับ/ Guirlande de Cpap'. Paris: Cedoreck, ๑๘๘๘.

๑. **สุภามิตโบริธาณ** แปลจาก **ฉบับพากย์จาต** (ฉบับพากย์จาต) ฉบับของกัมพูชาพบในหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) และประชุมฉบับ (กรมฉบับ) สุภามิตโบริธาณแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทประพันธ์

๒. **สุภามิตสอนเด็ก** แปลจาก **ฉบับเกร็ดกาล** (ฉบับเกร็ดกาล) ฉบับของกัมพูชาพบในหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) และประชุมฉบับ (กรมฉบับ) สุภามิตสอนเด็กแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทประพันธ์

๓. **สุภามิตสอนบุตร** แปลจาก **ฉบับสุภามิต** (ฉบับสุภามิต) ฉบับของกัมพูชาพบเฉพาะในประชุมฉบับ (กรมฉบับ) ไม่ปรากฏสุภามิตเรื่องนี้ในหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) สุภามิตสอนบุตรแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทกวี

เมื่อเปรียบเทียบในรายละเอียดแล้วพบว่า ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับที่พิมพ์เผยแพร่ในกัมพูชา คือหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมฉบับ) ของสวารส เพา (Saveros POU) เนื้อหาส่วนใหญ่มีความใกล้เคียงกัน แต่มีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งด้านถ้อยคำ รวมไปถึงความแตกต่างของตัวบท ได้แก่

๓.๓.๑ ความแตกต่างด้านคำ

ความแตกต่างด้านคำที่พบในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมฉบับ) ของสวารส เพา (Saveros POU) มีความแตกต่างกันโดยเฉพาะใช้คำที่ต่างกัน

๓.๓.๑.๑ ความแตกต่างเฉพาะคำ

เป็นลักษณะที่พบได้มากที่สุด กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบสุภามิตโบริธาณ (ฉบับพากย์จาต) ในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมฉบับ) ของสวารส เพา (Saveros POU) จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นความแตกต่างในด้านของถ้อยคำที่เกิดจากการใช้คำที่ต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่คำที่ปรากฏในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ จะมีความแตกต่างจากฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมรฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) แต่ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) ส่วนใหญ่มีถ้อยคำตรงกัน ดังตัวอย่างคำที่แตกต่างกันในสุภามิตโบริธาณ (ฉบับพากย์จาต) ที่เน้นโดยผู้วิจัย

ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ฉบับกัมพูชา

๑๒) เลิกคักตามกำลั้ง
กุมเกิชขลังฉือคตสมา
เปโรเคเปโรมีครา
กุมซ่าซอนรนเงาเวา ๑

๑๓) ทาะคิตกุมรูสรัน
คิต โยขรันเทพิเคิรเทา
กุมฉาบแกรงอาสุรว
เกิดคมเนียลคตอตา มา ๑

๑๔) กุมยกฉอินชาเงา
กิจกนุงเกราคมานคมรา
กุมอวางแอบราษญา
โจลจบบักบวน โลกเพรงนาย ๑

๑๕) สรดีโยยสรวลเสรีจ
คิตเสีจเรีจกมคิตงาย
รมพั้งคิตโยยงาย
ยลลงแวกพากย์โลกถา ๑^๑

๑๒) เลิกฎาก่ตามกมลั้ง
กุมเกุติจขลังฉือคตสมา
เปรีเคเปรีโยยครา
กุมซ่าสนรนเงาเวา ๑

๑๓) ทาะคิตกุมรวสราน
คิต โยขรันเทพิเคิรเทา
กุมโยยมานอาสุรว
เกิดฎุเนียลคตอตา มา ๑

๑๔) กุมยกฉอินชาเงา
กิจจกนุงเกราฆานคมรา
กุมอวางแอบราษญา
โจลจบบักบวน โลกเพรงนาย ๑

๑๕) สรุฎีโยยสรวลเสุจ
คิตเสจเคุจจกมคิตงาย
รพั้งโยยแวงงาย
ยลล่งแวกพากย์โลกถา ๑^๒

จากตัวอย่างที่ยกมา สุภามิตโบราณ (ฉบับพากย์จาด) บทที่ ๑๒ ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ใช้ว่า เงาเวา แต่หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับแปลสงๆ) ของพุทธศาสนบัณฑิตยและประชุมฉบับ (กมุงฉบับ) ของสาวรส เพา (Saveros POU) เงาเวา ๑

^๑ ประชุมสุภามิตเขมร คือ สุภามิตโบราณ สุภามิตสอนเด็ก สุภามิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๓ – ๔.

^๒ พุทธศาสนบัณฑิตย, ฉบับแปลสงๆ, หน้า ๖๔.

สุภามิตโบริธาน (จูบับพากุขจาส์) บทที่ ๑๓ ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิ
รญาณ ใช้ว่า ฉาบแครง แต่หนังสือฉบับต่างๆ (จูบับเผุสงๆ) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุม
ฉบับ (กรมจุบับ) ของสวารส เพา (Saveros POU) ใช้ว่า โอยมาน

การที่สุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ มีการใช้คำที่ต่างจากฉบับที่สืบทอดใน
ประเทศเขมรฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) มีผลต่อความหมาย
ของตัวบทที่ต่างไปด้วย เช่น

บทที่ ๑๔ ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ใช้ว่า กิจกนุงเกรากมานคมรา
คำว่า คมาน แปลว่า ไม่มี (ในที่นี้จึงหมายถึง ไม่มีตำรา) แต่หนังสือฉบับต่างๆ (จูบับเผุสงๆ) ของ
พุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมจุบับ) ของสวารส เพา (Saveros POU) ใช้ว่า กิจกนุง
เกรากมานคมรา คำว่า มาน แปลว่า มี (ในที่นี้แปลว่า มีตำรา) ซึ่งเป็นความหมายที่ต่างกันมาก

๓.๓.๑.๒ ความแตกต่างในข้อความทั้งวรรค

เป็นลักษณะที่พบได้เมื่อเปรียบเทียบสุภามิตโบริธาน (จูบับพากุขจาส์) สุภามิต
สอนเด็ก (จูบับเกรดีกาล) และสุภามิตสอนบุตร (จูบับสุภามิต) ในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอ
พระสมุควชิรญาณ กับฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร คือ ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตและฉบับ
สวารส เพา (Saveros POU) จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นความแตกต่างในด้านของถ้อยคำที่เกิดจากการใช้
คำที่ต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่คำที่ปรากฏในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ จะมีความ
แตกต่างจากฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมรฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา
(Saveros POU) แต่ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตและฉบับสวารส เพา (Saveros POU) ส่วนใหญ่มี
ถ้อยคำตรงกัน ดังตัวอย่างคำที่แตกต่างกันในสุภามิตโบริธาน (จูบับพากุขจาส์) ที่เน้นโดยผู้วิจัย

ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ฉบับกัมพูชา

๒๕) มานทุกเหยฆมานถ โนล

มานบง โคลมานยูกกา

มานพัฆมานจรวา

กรชิงจับ โดยครันครุบ ๑

๒๖) ปรยัดแครงพะยะขล

บก โบกคตนิงทลทพ

๒๕) มานทุกเหยฆมาน โถนล

มานบง โคลมานยูกกา

ท่างพวรท่างจรวา

กรชิงจับ โถยฆนุวครุบ ๑

๒๖) ปรยัดนแครงพะยะขล

บก ปรากฎกตนิงทลทล

ปรยัคปรโยชน์ครุบ
เทีบเหาชาตีกำณิด ๑

ปรยัคนปรโยชน์ครุบ
เทีบเหาชาทักำณิด ๑

๒๗) ปากยัเพรงคิตควรจำ
ชานนค้ำบนโดยครุบ
ปากยัเพรงปากยัเพรงพฤต
มุขควรคิตคิตโอยครัน ๑^๑

๒๗) ปากยัเพรงคิตควรจำ
ชานนค้ำบรฎำปรฎำจิตต
ปากยัเพรงปากยัเพรงพริทุท
มุขควรคิตคิต โอยครัน ๑^๒

จากตัวอย่างที่ยกมา สุภำยิตโบริธณ (จบบำปปากยัจาส) **บทที่ ๒๕** ประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณมีข้อความว่า “กรชิงจับโดยครันครุบ” แเปลวำ ทั้งกระเซียงโดยครันครบ ส่วนฉบับของสาวรส เพา ใช้วำ “เซ็งแจวนำโอยสพุครุบ” แเปลวำ แจวไหนดให้สรพครบ

สุภำยิตโบริธณ (จบบำปปากยัจาส) **บทที่ ๒๖** ประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณมีข้อความว่า “เทีบเหาชาตีกำณิด” แเปลวำ จึงเรียกวำชาติเป็นมำแต่กำณิด แต่ฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยั ใช้วำ “ชานนค้ำบรฎำปรฎำจิตต” แเปลวำ จึงเรียกชัคเป็นควมคิต

สุภำยิตโบริธณ (จบบำปปากยัจาส) **บทที่ ๒๗** ประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณมีข้อความว่า “ชานนค้ำบนโดยครุบ” แเปลวำ เป็นค้ำสอนและปริศนำทุกอยำง แต่ฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยั ใช้วำ “ชานนค้ำบรฎำปรฎำจิตต” แเปลวำ เป็นค้ำสอนสั่งใจ ส่วนฉบับสาวรส เพา (Saveros POU) ใช้วำ “ชานนค้ำบรฎำปรฎำจิตต” แเปลวำ เป็นค้ำสอนสั่งตั้งไว้

จากตัวอย่างที่ยกมำแสดงให้เห็นวำ นอกจกประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณ และฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยั และฉบับสาวรส เพา (Saveros POU) จะมีความแตกต้ำงเฉพาะถ้อยค้ำแล้ว ยังมีควมแตกต้ำงในเนื้อควมทั้งวรรคอีกด้วย ซึ่งทำให้ควมหมำยของสุภำยิตที่ปรำกฏในประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณ และฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยั และฉบับสาวรส เพา (Saveros POU) มีความแตกต้ำงกันไปบ้ำง

^๑ ประชุมสุภำยิตเขมร คือ สุภำยิตโบริธณ สุภำยิตสอนเด็ก สุภำยิตสอนบุตร รวม ๓ เรือง, หน้ำ ๖ – ๗.

^๒ พุทธศาสนบ้นทิตยั, จบบำปเผสงๆ, หน้ำ ๖๕ – ๖๖.

๓.๓.๒ ความแตกต่างด้านเนื้อความ

ความแตกต่างในด้านเนื้อความของประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับแปลสงๆ) ของพุทธศาสนบัณฑิตยและประชุมฉบับ (กรมจวบ) ของสวารส เพา (Saveros POU) อาจแบ่งออกได้ ๒ ลักษณะ คือ

๓.๓.๒.๑ การเพิ่มเติมข้อความในฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร

จากการเปรียบเทียบระหว่างประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) ปรากฏข้อความเพิ่มเติมมากกว่าประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เช่น สุภายิตโบราณ (ฉบับปากุยจาต) ฉบับของสวารส เพา มีข้อความตอนท้ายที่ไม่ปรากฏในฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ คือ

๒๕) แจงจบอนุปรการ	โถยถุณาถุณเณรธา
ปากุยเพรงอติตา	จอรจาสพวครบปากุยเพงน ๙
๓๐) ปากุยเนอะสเมละโอง	จอรอนกพงจังกุมะเกดจ
อสูอรุถปากุยเนะเสจ	เคจรจาสูเรจเมละโอง ๙ ^๑

นอกจากนี้ในสุภายิตสอนบุตร (ฉบับสุภายิต) ประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีข้อความว่า

๑๐) ดุบานขลวนเหย	มินจงฆลาดเลย	สแบสพคพองคณา
คตลลัรบรสผอง ^๒		

แต่ในประชุมสุภายิต (กรมจวบ) ของสวารส เพา มีข้อความเพิ่มเติมว่า “โอยบานขนา
เกาะชาฆลาคตมลา ทุรพยุเนาะเนากง”^๓

^๑ สวารส เพา. กรมจวบ/ Guirlande de Cpap?, หน้า ๒๗.

^๒ ประชุมสุภายิตเขมร คือ สุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก สุภายิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๒๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบคำประพันธ์พบว่า ข้อความในประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณไม่ครบตามฉันทลักษณ์ แต่ในฉบับของสวารส เพา มีข้อความครบถ้วนกว่า ดังนั้นอาจเป็นไปได้ที่แตกต่างกันเนื่องจากการจากพิมพ์มีข้อความที่ตกหล่นไป

๓.๓.๒.๒ ข้อความที่พบแต่ในฉบับไทยไม่ปรากฏในฉบับเขมร

แม้จะมีการเพิ่มเติมข้อความในบางส่วนของฉบับเขมร แต่ในขณะที่เดียวกันกลับปรากฏข้อความที่มีเฉพาะฉบับที่สืบทอดในประเทศไทยแต่ไม่มีในฉบับที่สืบทอดในเขมร นอกจากนี้บางครั้งข้อความก็ยังต่างกันด้วย คือ

สุภายิตโบราณ ในประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ มีข้อความกล่าวถึงชื่อผู้แต่ง และข้อความลงท้าย จำนวน ๔ บท ซึ่งมีความสำคัญมาก เนื่องจากทำให้ทราบว่าผู้แต่งสุภายิตเรื่องนี้ คือ สมเด็จพระสุคนธาธิปดี (ปาน) แต่กลับไม่ปรากฏในฉบับเขมร ทั้งฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตยและฉบับของสวารส เพา ดังนี้

คำแปล

๒๕) สุเรีจไนยนิทาน
พากย์ทูนมานเนาปรการ
อำบาลณะเองณา
จำทุกกายครุบครันสอง ฯ

ฉบับพากย์เจ้าสมเด็จพระ
สุคนธ์^๑มานบุญแดงจบ ฯ

๒๕) พอเสรีจไนยนิทาน
คำทรมานด้วยประการ
ละนี้และนา
จำไว้ในกายให้ครบครันเหล่า ฯ

ฉบับคำเก่าสมเด็จพระ
สุคนธ์ผู้มีบุญแดงจบ ฯ^๒

สุภายิตสอนเด็ก (ฉบับเบ็กรุดีกาล) ในประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ ยังมีข้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา คือ ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย ตั้งแต่บทที่ ๑๖ – ๔๒ และบทที่ ๔๔ – ๔๕ ดังนี้

^๑ สมเด็จพระสุคนธ์ในที่นี้จะหมายถึง สมเด็จพระสุคนธาธิปดี สมเด็จพระสังฆราชคณะธรรมยุติกนิกายในประเทศไทย ซึ่งน่าจะได้แก่สมเด็จพระสุคนธาธิปดี (ปาน)

^๒ ประชุมสุภายิตเขมร คือ สุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก สุภายิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๗.

คำแปล

๓๖) กุณมาสถไลอาพุก
จูลจำทุกจบับสพปราณ
อาพุกทุกทูนมาน
ชาสนองปราณอาพุกนัก ฯ

๓๖) ลูกพ่อราคาเท่าทองคำ
จงจำไว้ทุกตัวตน
(คำ) พ่อไว้พราสอน
เป็นเครื่องสนองต่างตัวพ่อ ฯ

๓๗) เบนักยกพากย์เหย
เนะแองเหยชาพูนัก
ชาทรีพรีบอสซัก
กุมพีผลสนธิสเลย ฯ

๓๗) ถ้าลูกเชื่อถือแล้ว
นี่แลนาเป็นเครื่องพำนัก
เป็นทรีพรีอันดีแท้
ไม่พึงฉงนสนเท่ห์เลย ฯ

๓๘) เบทุกทรีพรีบอส
พุมเยิงสับัดจัจจาย
ออสมนุสผองทั้งหลาย
เคพุมโกคบาเลยสอง ฯ

๓๘) หากเก็บทรีพรีสิ่งของ
ไม่ประหยัดให้จัจจายหายไป
บรรดามนุษย์ทั้งหลาย
เขาคุแกลนไม่เกรงเจ้า ฯ

๓๙) เบทอบานมกเหยณา
นักรักสาคุมบีฉคอง
สมพดเอาโศคของ
ชาลมอองค้ออินทรีย์ ฯ

๓๙) เมื่อหาได้มาแล้ว
เจ้ารักษาอย่าสะเพร่า
เสื่อผ้าทั้งหลายเหล่า
เป็นอาภรณ์องค์อินทรีย์
(ซึ่งเป็นเครื่องประดับกาย)

๔๐) เบทอนักมานโยบล
ปราชญายลอสเสีจกะดี
โอยคิตมานปรณี
คลทุกข์มนุสผองทั้งหลาย ฯ

๔๐) ถ้าเจ้ามียวบ
ปัญญาหยั่งรู้ทุกสิ่งสรรพ
ให้มีจิตปราณี
ถึงความทุกข์มนุษย์ทั้งหลาย ฯ

๔๑) ไทสงวนมาสอาพุก
จูลจำทุกจบับสมทาย
กุมคิตโอยแดงาย

๔๑) แนะเจ้าสามสงวนพ่อ
จงจดจำฉบับตำหรับเรียน
อย่าคิดเอาแต่ง่าย

สิ่งคิดกรอโอยณาสอง ฯ

การที่ยากจงคิดให้รอบคอบ ฯ

๔๒) เบอบานนิงจิตรคิด
นิงกมนิดเองบมฌอง
สคัลสุขสบงบานผอง
โดยคนลองจบัปโบราณ ฯ

๔๒) ถ้าได้เหมือนความคิด
สมคังนึกใจงานง
ให้รู้จักผิดถูกแลได้เสีย
ตามร่องรอยแบบโบราณ ฯ

๔๔) จุลแจจะจุลเรียนรัก
จุลโยนยกจิตรจำผอง
ทุกชาสพานแดงฉลอง
รวมลองคักคตเตรย ฯ

๔๔) จงรู้จรงำเรียน
จงพากเพียรจิตจดจำ
เหมือนสะพานสำหรับข้าม
แต่ฟากนี้ถึงฟากโน้น ฯ

๔๕) พากย์เนะเสมออาพุก
รททรัพย์ทุกโอยญนเหย
จุลจำจบัปชาเตรย
ชาทูนมานสุเร็จสอง ฯ

๔๕) คำนี้เสมือนตัวพ่อ
หาทรัพย์ไว้ให้ลูกรัก
จงจำจบัปเป็นเครื่องถึงฝั่ง
คำสั่งสอนเสร็จสิ้นเท่านั้นแล ฯ^๑

สุภาษิตสอนบุตร (จบบ่าสุภาษิต) ในประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ยังมีเนื้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา คือ มีข้อความที่เป็นสุภาษิตสอนหญิง ตั้งแต่บทที่ ๖๑ – ๘๖ ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับกัมพูชา ดังนี้

คำแปล

๖๑) เพาเอยจุลสตับ
นางยกชาจบัป
ทุกขลวนชาเกอร์
บมเรอสลุดศศี
สรีณากุมขชิล

๖๑) นื่องเอยจงฟัง
แล้วจงจำเก็บไว้เป็นแบบแผน
จะได้เป็นสมบัติอันประเสริฐ
ไว้สำหรับปรนนิบัติสามี
หญิงใดที่ไม่เกียจคร้าน

^๑ ประชุมสุภาษิตเขมร คือ สุภาษิตโบราณ สุภาษิตสอนเด็ก สุภาษิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๑๕ –

จมนงจมนเณร์
 บานสุขสวรรค์ ฯ

๖๒) สวาสรีชาสัตว์
 เมตัจจมานกมนิด
 ฌือผดีณะณะณา
 เียงชาติชามนุส
 ขุสแลงนิงสวา
 นียายณะณา
 พุมนิมสรีสลุด ฯ

๖๓) กนุงธรรม์พระองค์
 คบิทเสดีจวงเวง
 เกิดชาสวาสลุด
 กนุงพระองค์ฮอง
 อัญบองพุมภูค
 สรียลออสรีสลุด
 ดูจบงนียาย ฯ

๖๔) ไหมผอนตน
 ฌัมคาปรพน
 กุม โอยเมิลงาย
 นิงนักชาผดี
 ดูจสรียั้งหลาย
 สู้ว์สลับอนตราย
 สลุดดีผดีกุมบง ฯ

๖๕) เพาเอยจุลสดับ
 บองนิงแกลงปรับ
 นียายราชหงส์

ต่อไปในกายภาคหน้า
 ก็จะได้ไปเสวยสุขในสวรรค์ ฯ

๖๒) นางวานรเป็นสัตว์
 แต่เหตุไฉนจึงได้มีกิริยามารยาท
 และชื่อตรงต่อสามี
 เราชาติเป็นมนุษย์
 ผิดแพกกับวานรมากควรแต่ประพฤติให้ดี
 นี้พูดสำหรับ
 เป็นแบบแผนของหญิงที่ชื่อสัตย์ต่อสามี ฯ

๖๓) ในธรรมของพระพุทธองค์
 ว่าในกาลนั้นพระองค์เสวยพระชาติเป็นวานร
 แล้วได้นางวานรนั้น
 เป็นภรรยา
 นี้พี่พูดมิได้มุสา
 ถ้าหญิงใดชื่อตรงต่อสามีแล้ว
 ก็นับว่าเป็นหญิงที่ดี ฯ

๖๔) ดูกรน้อง
 ธรรมดาหญิงผู้เป็นภรรยา
 มิควรจะดูถูก
 ชายผู้เป็นสามี
 เหมือนอย่างหญิงทั้งหลายเลย
 ถึงแม้ว่ามีอันตรายที่จะต้องตาย
 ก็อย่าทิ้งความชื่อสัตย์ต่อสามีเป็นอันขาด ฯ

๖๕) น้องเอียงฟัง
 พี่จะเล่านิทาน
 เรื่องพระยาหงส์

รีแอหงส์เนาะ
พระนามเสด็จทรง
ทูปพารัตมมหาหงส์
ทรงชมปรไปพ ฯ

พระยาหงส์นั้น
ชื่อว่า
ทูปพารัตมมหาหงส์ ฯ
มีทรงทรงงามสง่า ฯ

๖๖) รีแอหงส์ญี
อาอัครมเหสี
ทรงพระนามใน
ณมะหะหาปักกหงส์
ประเสริฐยิ่งกว่า
ออสหงส์คีไท
ศุทิมพุมบานณา ฯ

๖๖) ส่วนนางหงส์
ซึ่งเป็นภรรยา
ชื่อว่า
ปักกหงส์
ประเสริฐยิ่งกว่า
บรรดาหงส์ทั้งปวง
จะหาหงส์ตัวหนึ่งตัวใดมาเปรียบมิได้ ฯ

๖๗) บริพารแสนพัน
เสด็จคงสถานเนา
บรรพตนายใน
บริพารณัสนัน
สมรับจักรี
ลอลละโสภี
กนดาลคารา ฯ

๖๗) มีบริวารตั้งพันตั้งแสน
อาศัยอยู่
ณ บรรพต
ส่วนบริวารที่ใกล้ชิด
พระยาหงส์
ล้วนแต่ลอลฯ โสภา
นำฟังชมทั้งนั้น ฯ

๖๘) ผอูนเอยกาลเนาะ
ขัษัตริย์ม้วยเนาะ
ณมะนางเขมา
นางโอยซีกสระ
คำเคิมบูทุมมา
ณมะหะหาเขมา
สรณุกเลิศสน ฯ

๖๘) น้อยเอ๋ยในกาลนั้น
ยังมีนางขัษัตริย์พระองค์หนึ่ง
ทรงพระนามว่านางเขมา
พระนางให้ขุดสระ
แล้วปลูกบัวหลวง
และให้เรียกสระนั้นว่าสระเขมา
สนุกเลิศสนพื้นประมาณ ฯ

๖๙) ผอูนเอยออสพกา

๖๙) น้อยเอ๋ยในสระนั้นมีดอก

ลุมจงบุญมมา
 กุมพิงพวยสกน
 ตรกวนสงว โสน
 ตเราเกียรานบาน
 กรจับฉัสนัน
 สารขจรินผลา ฯ

บัวเขียวบัวหลวง
 พังพวยดับเต่า
 ผักบั้ง สวง^๑ โสน
 ผักตบแน่นหนา
 กระจับคายดา
 สำหรับ่ายหลายผลา ฯ

๑๐) ทุงโทมปรวิก
 กุกกะแวกมันท์ทิก
 มันโทกรสา
 ตลุมตุมกะแอกทิก
 มกจิกจงวา
 เกลียวกลานิงคณา
 สรณุกเพลไกร ฯ

๑๐) และมีนกกทุง โทม^๒ เป็ดน้ำ
 นกยาง นกแขวก นกกวัก
 มันโท^๓นกกกระสา
 ตลุม^๔ตุม^๕กาน้ำ
 มาหาปลาบริโภค
 แล้วเข้าหยอกกัน
 สนุกสนานยิ่งนัก ฯ

๑๑) รีแอษัตร์ยี่
 เจมาเทพี
 เปรอออสตเมิรไฟร
 เทาะเบะผแลณูก
 พุมลุมวยไถง
 นางสบพระไท
 จิตรจงโภกดา ฯ

๑๑) ฝ่ายพระนางกษัตร์ยี่
 เจมาเทพี
 เคยรับสั่งใช้นายพรานป่า
 ให้ไปเก็บผักบัว
 ทุกๆ วัน
 พระนางชอบพระทัย
 ไกรจะเสวย ฯ

๑๒) ภาถาราชหงส์
 เสด็จมานจมนง

๑๒) ได้ยินว่าพระยาหงส์
 มีความประสงค์

^๑ ชื่อผักชนิดหนึ่ง

^๒ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๓ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๔ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๕ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

เลงสระเขมา
 นำออสปริวาร
 พีเราะบุพพตา
 นิงอัคชายา
 เลงสระเนาะฮอง ฯ

๑๓) รีแอถมิรไพโร
 ยลหงส์เจรินไกร
 จุสโห่งตรสอง
 ยลแดหงส์ฉวี
 ลออเลอกนลอง
 ไกรแลงหงส์ผอง
 กนดาลสระสรง ฯ

๑๔) วาษเวออนทัก
 วายกเทาดัก
 ตรงทิกมพง
 ขยิณตฺรบาทา
 พระบาทเสด็จหงส์
 ภิกญาร้อสองค์
 สแรกสเทอดัจขยล ฯ

๑๕) รีแอปริวาร
 สทุสเหิรเตรียบตรา
 พุนพันรี้จล
 เหิรหวสพรดบัต
 ขจายขจัดพุมยล
 เหยโสยทุกข์ทล
 แต่แอกองคา ฯ

ใครจะไปเล่นที่สระเขมา
 แล้วพาพวกบริวาร
 ซึ่งอาศัยอยู่ที่บรรพตนั้นทั้งหมด
 พร้อมทั้งภรรยา
 ได้ไปเล่นที่สระนั้น ฯ

๑๓) ส่วนนายพรานป่า
 ได้เห็นหงส์มากมาย
 ลงเล่นที่สระ
 แล้วเหลือบแลเห็นนางหงส์
 สวยงามกว่า
 หงส์ตัวอื่นๆ
 ซึ่งอยู่ ณ ท่ามกลางสระ ฯ

๑๔) แล้วนายพรานป่าก็ทำบ่วง
 เอาไปดัก
 ตรงที่ทำน้ำ
 เผอิญติดเท้า
 ของพระยาหงส์
 พระยาหงส์ก็ตกใจกลัว
 แล้วร้องแทบจะสิ้นใจ ฯ

๑๕) ฝ่ายหมู่บริวาร
 ก็พากันรีบบินหนี
 เบียดเสียดกันไป
 ต่างก็พลัด
 กระจัดกระจายกันหมด
 ส่วนพระยาหงส์ก็เสวยทุกข์เวทนา
 แต่ผู้เดียว ฯ

บทที่ ๕

การตรวจสอบชำระและเปรียบเทียบประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา

บทนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบชำระและเปรียบเทียบประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา โดยมีวิธีการตรวจสอบชำระดังนี้

๔.๑ ต้นฉบับสุภามิตเขมรที่ใช้ในการตรวจสอบชำระ

สุภามิตเขมรที่ใช้เป็นหลักในการตรวจสอบชำระเปรียบเทียบได้แก่

๑. ประชุมสุภามิตเขมร คือสุภามิตโบราณ สุภามิตสอนเด็ก สุภามิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง. พิมพ์ในงารฉลองอายุครบ ๙๐ ปีบริบูรณ์ ของท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ กรุงเทพ) ตจ. เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๓. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๓.

๒. สวารส เพา. กมฺรจจุบَاب/ Guirlande de Cpap'. Paris: Cedoreck, ๑๕๘๘.

๓. พุทฺธศาสนบณฺฑิตฺย. จุบَابมุสงฺฯ. ภูมฺเพณฺ: พุทฺธศาสนบณฺฑิตฺย, ๒๕๓๕.

๔.๒ หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการตรวจสอบชำระเปรียบเทียบ

๑. ตัวบทภาษาเขมรพยายามคงไว้ตามฉบับพิมพ์ครั้งแรกเป็นหลัก เพื่อให้สามารถศึกษาหลักเกณฑ์การถ่ายถอดภาษาเขมรเป็นอักษรไทยในเวลานั้นได้

๒. ข้อความภาษาเขมรที่ฉบับพิมพ์ครั้งแรกไม่ปรากฏจะแทรกในวงเล็บโดยถ่ายถอดเป็นอักษรไทยตามกฎการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทย

๓. ข้อความในฉบับแปลภาษาไทยได้คงเนื้อความเดิมไว้ทั้งหมด โดยได้ปรับเปลี่ยนอักษรวิธีเป็นแบบปัจจุบัน

๔. ข้อความในเชิงอรรถที่เป็นภาษาเขมร ถ่ายถอดตามกฎการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทย ส่วนคำแปลภาษาไทยจะแปลใส่ไว้ในวงเล็บ

๓. อักษรย่อที่ใช้ในการตรวจสอบชำระ

จ.ผ. พุทฺธศาสนบณฺฑิตฺย. จุบَابมุสงฺฯ. ภูมฺเพณฺ: พุทฺธศาสนบณฺฑิตฺย, ๒๕๓๕.

ส.พ. สวารส เพา. กมฺรจจุบَاب/ Guirlande de Cpap'. Paris: Cedoreck, ๑๕๘๘.

สุภาษิตโบราณ*

(ฉบับพากย์จาส)

๑) พากย์จาสพากย์พีเพรง โทสขลวนเองเมิลพุมขล โทสเคตจโสดสล รีมิลยลปนึ่ง ^๑ ภนม ๑	๑) ถ้อยคำของท่านผู้เข้ามาแต่ปางก่อน โทษตนเองมองไม่เห็น โทษเขาแม้แต่น้อย เหลือบแลเห็นเท่าภูเขา ๑
๒) จุลไพรสัตว์สาหา รกบมพราว ^๒ คนามกขุม คลบานสกอกทิกขมม พวนกนุงพทะสี ^๓ มนั้เอง ๑	๒) เข้าป่าสัตว์ร้าย ป่าร้องเพื่อนมาประชุม ถึงคราวได้น้ำผึ้ง ซ่อน (ตัว) ในเรือนกินคนเดียว ๑
๓) บานเหยจงบานเทียด เจลีขคเหยเจลีขคพุมคิเดวมง เมิลยลเตมุข ^๔ เอง มินรีมิล ^๕ แอเทียดผอง ๑	๓) ได้แล้วอยากได้อีก รุกรนหาไม่ตริคตรอง มองเห็นแต่หน้าตนเอง ไม่เหลียวแลถึงผู้อื่น ๑
๔) นิงสี่จิงพีสา ขซิลพุมพาโอยมคดมอง ยลนามถาขามอง ^๖	๔) จะกินอยากให้อร่อย จี้เก็ยเค็ยวให้ละเอ็ยคดี เห็นอวนว่าเป็นมอง

* นายเขาว์ ลิมปินันท์ เปรียญ แปล

^๑ จ.ศ., ส.พ. ว่า บุนท่าง (เท่าหึ่ง)

^๒ จ.ศ., ส.พ. ว่า อ่พาว (ป่าร้อง)

^๓ จ.ศ. ว่า ลี (กิน)

^๔ จ.ศ. ว่า มุนาก (คนเดียว)

^๕ จ.ศ., ส.พ. ว่า มินยลเค (ไม่เห็นเขา)

^๖ ส.พ. ว่า ยลจามถาขามอง (เห็นจามว่าเป็นพนอง)

ยลแเอของ^๑ถาชาทวย ๑

สำคัญจงว่าเป็นทวย ๑

๕) ยลตาถาชี^๒คูน^๓

ยลแอกูนถาชาทวย^๔

ยลพีถาชาทวย

ยลแเอพรวยถาชาสุข ๑

๕) เห็นตาสำคัญว่าเป็นยาย

เห็นลูกว่าเป็นหลาน

เห็นสองว่าเป็นหนึ่ง

เห็นสิ่งน่ารำคาญว่าเป็นความสุข ๑

๖) ยลโทสถาชาคูน

ยลแอบุญถานรก

ยลลออถาอากาศ

ยลแเอละมก^๕ ถาชาพกา ๑

๖) เห็นโทษว่าเป็นคุณ

เห็นบุญว่าเป็นนรก

เห็นดีว่าเป็นชั่ว

เห็นอามว่าเป็นดอกไม้ ๑

๗) เสลียกสบบงมิน โทสก

นดุสกญจกรเม็จเนตรา

ยลแสะถาชาลา

ยลคฺชชา^๖ถากันโต ๑

๗) นุ่งสบบงไม โทกนผม

ส่องกระจกหลังนัยน์ตา

เห็นมัวว่าเป็นลา

เห็นช้างว่าเป็นหนู ๑

๘) เนะพากย์โลกพีเพรง

นักณาแฉวงปราชญายล

เม็ญถกุกุมถาถนล

แกรงกมหลกมโทสมาน ๑

๘) นี้ถ้อยคำของท่านแต่ปางก่อน

ผู้ใดสอดส่องย่อมเห็นด้วยปัญญา

เห็นบ่อ (หรือที่ลุ่ม) อย่าวว่าเป็นถนน

เกลือกกว่าอาจจะผิดพลาดได้ ๑

^๑ คำว่าของเป็นชื่อของมนุษย์จำพวกหนึ่ง ไทยเรียกว่าจอง เป็นชาวป่า ส่วนพวกทวยนั้น ไทยเรียกว่า กอย ตึกว่าพวกจวงแต่เล็กน้อย คือเป็นคนที่เคยมาเห็นความเจริญของประเทศอื่นบ้างแล้ว แต่ยังประพฤติตามเขาไม่ได้

^๒ ศ.พ. ว่า ชาคูน (เป็นยาย)

^๓ คำเขมรเรียกขำกับยาย ตากับปู่อย่างเดียวกัน (ไม่เหมือนภาษาไทย)

^๔ คำว่าหลานในที่นี้ หมายถึงลูกของพี่หรือน้อง ถ้าเป็นลูกของลูกเรียกว่า (เจา) จะเป็นฝ่ายแม่ศิวหรือแม่ยายก็ตาม เรียกอย่างเดียวกันทั้งนั้น

^๕ จ.ศ., ศ.พ. ว่า ยลลอมถาชาพกา (เห็นลอมกว่าเป็นดอกไม้)

^๖ จ.ศ., ศ.พ. ว่า ยลคฺชชา (เห็นช้าง)

๙) นักปราชญ์กัณฑ์เพียง
 กุมลุมเอียงพากย์โบราณ
 กุมเคิรผลฐวัมพาน
 พากย์นักจาสโลกเดียวลดา ฯ

๙) นักปราชญ์ถือคำเที่ยง
 อย่างลำเอียงคำโบราณ
 อย่าเดินไปในที่ไ้ทาง
 คำผู้เฒ่าท่านดิวา ฯ

๑๐) พากย์เนะพีเพรงพฤต
 ควรโอยคิดพิจารณา
 กุมอวดคงค์อาดมา
 ถาจมแฉสจมนั้มนาน ฯ

๑๐) คำนี้มีมาแต่ปางก่อน
 ควรให้คิดพิจารณา
 อย่าอวดคงค์อาดมา
 ว่ามีความรู้ซ่านชานาญ ฯ

๑๑) เดกยพกุมเดกยู
 ขลาจกะดีทุรชนคลปราน
 เบอสีกุมตามฆลาน
 คิดปรมาณครุบคณีนนา ฯ

๑๑) นอนกลางคีนอย่านอนให้มากนัก
 กลัวความแต่ทุรชนมาถึงตน
 ถ้าจะกินอย่าปล่อยตามความหิว
 คิดประมาณให้ทั่วกัน ฯ

๑๒) เลิกคักตามกำลัง
 กุมเกิขขลัง^๑ ฌือดลสมา
 เปรอกเปรมมี^๒ ครา
 กุมซ่าซอนรนเงาเวา^๓ ฯ

๑๒) ขกวางตามกำลัง
 อย่าหุนหันจะเจ็บบ่า
 ใ้เขาเป็นบางครั้ง
 อย่าล่าสอนให้พร้าเพรื่อ ฯ

๑๓) เพาะคิดกุมรุสรัน
 คิดโอยครันเทิพเคิรเทา
 กุมฉาบเกรงอาสุรวี^๔
 เกิดดมนเียลตลอาดมา ฯ

๑๓) ถึงจะคิดอย่าด่วนได้ (อย่าผลุนผลัน)
 คิดให้ทั่วแล้วค่อยไป
 อย่ารีบร้อนเกรงขายหน้า
 เกิดความติเตียนถึงตน ฯ

๑๔) กุมขกณเอนชาเงา

๑๔) อย่าชิงสุกก่อนห่าม

^๑ ส.พ. ว่า ฉิ่ง (แก่งแย่ง)

^๒ จ.ศ., ส.พ. ว่า โอย (ให้)

^๓ จ.ศ., ส.พ. ว่า เงาเรา (พักทาย)

^๔ จ.ศ., ส.พ. ว่า กุมโอยมานอาสุรว (อย่าให้มีสงสาร)

กัจจนุงเกราคมาน^๑คฺมรา

กุมองแอบราษญา

โจลจบับขบวนโลกเพรงนาย ๑

๑๕) สรดีโอยสรवलเสร็จ

คิดเส็จเสร็จกุมคิดงาย

รมพั้งคิด โอยจงาย^๒

ยลลงแวกพากย์โลกถา^๓ ๑

๑๖) พากย์เพรงโลกสรดี

ถากุมบีญิจิมขลา

พากย์เพรงโลกอุปมา

คิดตรงณาธเวอโอยบาน ๑

๑๗) กั้นกอพสโอยขจับ

ขลาจกรลับขำแอบราณ

โอสทุกกุมโอยละฮาน

ทีกถลาโสดกุมโอยลออก ๑

๑๘) สล็กเฆออดิกมเริก

เบอกีเกริกบด^๔ขยลบก

ทีกถลาละคีกเบอลออก

คบิทรีลอกขลังเสาะสา ๑

๑๙) ยลตุจกุมอาล^๕ขม

กัจนอกในปราศจากตำรา

อย่าอ้างแต่ปัญญา

ทิ้งฉบับขบวนของท่านที่ล่วงแล้ว ๑

๑๕) เจรจาให้แต่พอดี (ให้หมดความ)

คิดเนื้อความอย่าคิดงาย

รำพึงคิดให้ไกล

เห็นละแวกคำที่ท่านว่าไว้ ๑

(ให้รู้ความหมายที่ท่านว่าไว้)

๑๖) คำโบราณท่านกล่าว

ว่าอย่าให้เลี้ยงเสือ

คำโบราณท่านอุปมา

คิดตรงไหนทำให้ได้ ๑

๑๗) จับคองูให้มัน

กัวมันกลับกัดเอาตน

เงินเรืออย่าให้น้ำขุ่น

น้ำที่ใสอย่าให้ขุ่นมัว ๑

๑๘) ไปไม้ไม่มีความไหว

ถ้าแม้ว่ามันไหวก็เพราะถูกลมพัด

น้ำใสถึงคราวจะขุ่น

ก็เพราะคลื่นมากเหลือทน ๑

๑๙) เห็นว่าเล็กอย่าเพิ่งเร่ง (รีบร้อน)

^๑ จ.ศ., ส.พ. ว่า มาน (มี)

^๒ จ.ศ., ส.พ. ว่า รพั้งโอยแวงจงาย (คิดให้ยาวไกล)

^๓ ส.พ. ว่า ยลลึงแวกสพพุนานา (เห็นละแวกสรรพุนานา)

^๔ ส.พ. ว่า เตบิต (เพราะว่า)

^๕ ส.พ. ว่า ขิตข (พยายาม)

ควรสนสมชกษาคณา	คิดสะสมไว้เป็นเพื่อนกัน
บานเจริญกุ่มขมพา	ได้มากแล้วอย่ามักใหญ่
สนสมขสินติจติงเทา ๑	ค่อยๆ ไปแต่ละน้อย ๑
๒๐) นักมานรักสาขสท	๒๐) คนมีรักษาคณจน
คุณสมพตพิตพีเกรา	เหมือนผ้าพันข้างนอกราย
นักปราชญ์รักษาเขลา	ผู้ปราชญ์รักษาเขลา
คุณสมพานาสมปาน ๑	เหมือนสำเภาและ (เรือ) ลำป็น ๑
๒๑) นักขพสรักสาทาพ	๒๑) คนสูงรักษาคนต่ำ (ผู้รักษาไพร่)
โดยสุภาพธรรม์โบราณ	โดยสุภาพธรรม (แต่) โบราณ
นักแอดรักสาขมลาน	คนอ้อมรักษาผู้ที่หิว
น่านกรงรักสาขมา ^๒ ๑	(เหมือน) ภาชนะที่ใส่ข้าวให้แมวกิน ๑
๒๒) รักษาเทวมกวิง ^๓	๒๒) รักษาไปรักษามา (รักษาซึ่งกันและกัน)
อดกมดิงออสอำบาล	อย่าให้ความเกื้อกูลรู้จักหมดสิ้น
จมนเอร์เจอร์กันกาลปี	จนถึงกัลปาวสาน
คุณร็อบองบัจ ^๔ บนลาร์ ๑	เหมือนอย่างร้วมดกับหนาม ๑
๒๓) กุมฉแอดเพคแตแอง	๒๓) อย่ากินอ้อมแต่ผู้เดียว
มินคิดเกรงออสคนีคนา	ไม่คิดเกรง (ใจ) เพื่อนฝูง
เคมลานขมลานไผทพสาร	เขาหิวท้องจนแสบ
โอยสีราบานฉแอดคอง ๑	ให้เขากินพออ้อมด้วย ๑
๒๔) กุมมานจิตรลีเลอ	๒๔) อย่ามีใจเลินเล่อ
ฟิงกรเพื่อโอยจมอง	วานจรเข้าให้ (ส่ง) ข้ามฟาก

^๑ คำว่า นานกรง (หรือนกรอง) เป็นภาชนะชนิดหนึ่งซึ่งห่อหุ้มด้วยวัสดุ คนโบราณในประเทศนั้นมักใช้ใส่ข้าวให้แมวกิน ภาชนะชนิดนี้ทำด้วยไม้มีเท้าสี่เท้า เหมือนอย่างถาดไม้ที่มีเท้าซึ่งเขาใช้กันในเมืองไทยทุกวันนี้.

^๒ จ.ศ. อธิบายว่า อุนกรุงรุกสาขุมาร มีความหมายว่า คนมีรักษาคณยาก

^๓ จ.ศ. ว่า มุจรีง (หน้าค่าน)

^๔ จ.ศ. ว่า สุราส (สะ)

กุมกัจโอสรีบอง
วังจมนมาแเอาตมา ฯ

อย่าห้กริ้วทำพิน
ซึ่งคนได้กั้นไว้แล้ว ฯ

๒๕) มานทุกเหยมานถ โนล
มานบงโคลมานชุกกา
มานพั้วมานจรวา
กรชิงจับ โดยครันครุบ^๑ ฯ

๒๕) มีเรือแล้วต้องมีถ่อ
มีหลักแล้วต้องมีสมอ
มีเชือกพวนพร้อมทั้งพาย
ทั้งกระเชียงโดยครันครบ ฯ

๒๖) ปรยัดแกรงพยุะขล
บกโอบกตลนิงทลทพ
ปรยัดปรโยชน์ครุบ
เทีบเหาชาคิกำณิด^๒ ฯ

๒๖) ประหยัดกัวพายุลม
พัดโอบมาจะต้านทาน
ประหยัดประโยชน์ครบ
จึงเรียกว่าชาติเป็นมาแต่กำเนิด ฯ

๒๗) พากย์เพรงคิดควรจำ
ชาบนคำบนโดยครุบ^๓
พากย์เพรงพากย์เพรงพฤฒ
 मुखควรคิตคิตโอยครัน ฯ

๒๗) คำแต่โบราณคิดแล้วควรจำ
เป็นคำสอนและปริศนาทุกอย่าง
คำโบราณเป็นคำที่เก่าแก่
นำควรคิตคิตให้ทั่ว ฯ

๒๘) พากย์เนะชาสันดับ
ทุกชาจบับเทเที่ยง^๔ สับัน
พากย์เนะชากำนัน
กมณดเนาอิดฆลาตฆลา ฯ

๒๘) คำนี้ (เป็นระเบียบ) ควรฟัง
ไว้เป็นฉบับอันเที่ยงแท้
คำนี้เป็นกำนัน
กำหนดไว้ไม่กลาดเคลื่อน ฯ

๒๙) สุเรัจไนยนิทาน
พากย์ทูนมานเนาปรการ
อำบาลณะแองณา

๒๙) พอเสรีจันยนิทาน
คำทรมานด้วยประการ
ฉะนี้และนา

^๑ ส.พ. ว่า เซึ่งแจจณาโอยสพพครุบ (แจจไหนให้สรรพครบ)

^๒ จ.ผ., ส.พ. ว่า เทีบเหาชาคิกำณิด (จึงเรียกชัดเป็นความคิด)

^๓ จ.ผ. ว่า ชาบนญำปฐาจิตต (เป็นคำสอนสั่งใจ), ส.พ. ว่า ชาบนญำปฐาสถิต (เป็นคำสอนสั่งสติ)

^๔ ส.พ. ว่า เทียงชาก (เที่ยงชัด)

จำทุกกายครบครันสอง ฯ

จำไว้ในกายให้ครบครันเหล่า ฯ^๑

ฉบับพากย์เจ้าสมเด็จพระเจ้า

ฉบับคำเก่าสมเด็จพระ

สุคนธ์^๒มานบุญแต่งจบ ฯ

สุคนธ์ผู้มีบุญแต่งจบ ฯ^๓

[ฉบับ ส.พ. มีกาพย์เพิ่มอีก ๒ บท แต่ไม่มีใน จ.ผ., คำแปลโดยผู้ตรวจสอบชำระ]

๒๕) แจงจบนิ้วปรการ

แจงจบซึ่งประการ

โถยภูณาลฐ์ณิธา

โดยตำนานคำเนินว่า

พากย์เพรงอดีตา

คำเก่าอดีตา

จรงจำสพวกรบพากย์เพจน ฯ

จรงจำสรรพกรบพากย์เพจน ฯ

๓๐) พากย์เนอส์เมละโหง

คำนี้จบเพียงนี้

จรงอุณกพงจำกุมเกตุล

จรงคนทั้งผองจำอย่าลืม

อส์อรุดพากย์เนเสจ

สิ้นอรรคคำนี้

เคจรจชาสุเรจเมละโหง ฯ

เป็นสำเร็จเท่านี้เทอญ ฯ

^๑ ไม่ปรากฏกาพย์บทนี้ใน ส.พ.

^๒ สมเด็จพระสุคนธ์ในที่นี้น่าจะหมายถึง สมเด็จพระสุคนธาธิบดี สมเด็จพระสังฆราชคณะ
ธรรมยุติกนิกายในประเทศกัมพูชา ซึ่งน่าจะได้แก่สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน)

^๓ ไม่ปรากฏใน จ.ส., ส.พ.

สุภาษิตสอนเด็ก*
(ฉบับเกร็ดกาด)

๑) เกรกาดพีเพรงพฤฒ
สาขสุจริตเที่ยงทุกเนา
เสฐีผคำปรเดา
บุตรสงสารทุกโกรยสอง ๑

๒) กุณเนย^๑เกร์เมบา
จูรักสาคนคิดครอง
แกทำจำรวสรอง
ปรุงปรยัดปร โยชน^๒ ๑

๓) ฆัมนักชษาชาติ
การ^๒เกร์อาดล^๑โอยคิคคู
กุมขชิลเดกที่ทุ
คลไถงราสเพ็ญพนลือ ๑

๔) ดักแดงขณุมกมดอ
เจญเทารกชเวสแรกลือ
จิญจิมโคกรบี
รกขแสวาร^๑โอะโครลครอง^๓ ๑

๕) ฆเวสแรทิสปรำบี

๑) นัยว่าการทำของท่านแต่โบราณ (คือ)
สร้างสุจริตธรรมอันเที่ยงแท้ไว้
เศรษฐีจึงพำสั่งสอน
บุตรผู้สงสารให้เก็บไว้ไปภายหลัง ๑

๒) ว่าลูกเอี้ยเกียรติของพ่อแม่
จงรักษาเฟิ่นตริกตรง
เฟ้าแหนคอยพินิจดู
ระวังประหยัดแล้วเป็นประโยชน์สิ้นกาลนาน ๑

๓) ธรรมดาชาติผู้ดี
ทำสิ่งทีเนื่องด้วยเกียรติและประโยชน์
แล้วควรคิดให้ดี
อย่าเกียจคร้านนอนคลุ่มโปง
จนตะวันโคงสายเกือบเที่ยง ๑

๔) จัดแจงทาสกรรมกร
ออกไปทำไร่ไถนา
เลี้ยงดูโคกระบือ
หาเชือกสายปักหลักทำคอก ๑

๕) ทำนาทั้งแปดทิศ

* นายเขาว์ ลิมปินันท์ เปรียญ แปล

^๑ จ.ศ. ว่า เอี้ย (เอย)

^๒ จ.ศ. ว่า กาด (เวลา)

^๓ จ.ศ. ว่า ขุนง (ไม้สอดที่รูเสากันปากคอก หรือประตูรั้ว)

ขณุมปฐสรีเจญชวณูโผอง
ชเวตพะสระรีบอง
วังจมนาควรรักศา ฯ

๖) โอยมานกะดีบารม
ชเวตสเรกุมโจลจมการ
คิก^๒แตกมบิดพรา
ทุกโอยชากุมโอยบัด ฯ

๗) เดกยุพโอยรังทวาร
ทรพย์สำราลเรียบปรยัด
จงทุกกุมโอยสัด
ผทะบักแบกนั้บทลทรอ ฯ

๘) สารเพอทรพย์อะวีๆ
ปรุงสมาดีทุกโอยลลอ
โอสทีกสรูวองกอ
ยกเจญจายมานกำณด ฯ

๙) กุมอางมานทรพย์เจริน
พุมกรเวินรคผคงผคด
ยกจายจายโดยบท
เทาะนึ่งทุกทุกโดยขนาด ฯ

๑๐) รี้เทะแสะคมีรี
รับบัญญัติกุมโอยขมลาด
ขณุมณามานมายาท

ข้าชายหญิงออกค้าขายค้าย
ปลุกเรือนให้ปกริ้ว
กั้นที่ที่ควรรักษา ฯ

๖) ให้มีความปรารมภ์
ทำนาแล้วอย่าทิ้งไร
ชวานฉากแลมิดพริ้า
เก็บให้คืออย่าให้หาย ฯ

๗) นอนกลางคืนให้ใส่กลอนประตุ
ทรพย์ที่เบาๆ ระมัดระวัง
ผูกเรืออย่าให้ลลย
เรือนที่ทรุดโทรมรีบซ่อมแซม ฯ

๘) ขึ้นชื่อว่าทรพย์อะไรๆ
ระวังสติเก็บให้ดี
พินน้ำข้าวเปลือกแลข้าวสาร
เอาออกใช้จ่ายให้มีกำหนด ฯ

๙) อย่าทงงตัวว่าทรพย์มีมาก
ไม่คิดเก็บหอมรอมริบ
ใช้จ่ายให้เป็นขึ้นเป็นอัน
ถึงจะเก็บก็เก็บตามแบบอย่าง ฯ

๑๐) เกวียนม้าช้าง
นับบาญชื้ออย่าให้เคลื่อนคลาด
ทาสคนใดมีมารยาท

^๑ จ.ศ. มีหมายเหตุว่า ช่วย ? (ช่วย)

^๒ จ.ศ. ว่า ถู้ง (รู้)

ทุกคักไคโอยรักสา ๑

๑๑) สบปรุสยลโดยมุข
 สุกกรลูกเพคพุมซา
 กมณัญเกราควมรา
 โสคสิงอับปร โยชนัยส ๑

๑๒) รักสาขลวนโอยรง
 เรืองอุคงอุคมขพส
 ปรคับโดยสักขัยส
 ขลวนชาธมโอยเถถวน ๑

๑๓) โอยทานตั้งจิตระเสมาะ
 กุมอาละอะอาลัยสงวน
 ทรัพย์ณะะนิงนำขลวน
 เทาปรโลกพุมเสาะสุญ ๑

๑๔) ทรัพย์ชนเทาะ โถกถไล
 กุมคักไคโอยเตกุน
 เนาออสทั้งบองผอน
 นักคี่ไทรักสาตาง ๑

๑๕) ทุกจิตระขณุมโอย^๐คัก
 เสมอกเนกขวัคทั้งสองขาง
 โอยกุนคนเมิลตาง
 เสมอกเนกมีขางพุมเพ็ญพี ๑

๑๖) ธเวอะวีธเวโอยเหย

วางธุระให้รักษา ๑

๑๑) สับปรุสยลต้องคูน้า
 พลุกพล่านนัคก็ไมคี่
 จี่เหนียวนอกตำรา
 (อาจจะ) เกิดความอภัยสอดสู ๑

๑๒) รักษาตนให้รุ่ง
 เรืองอุคมสูงยิ่งขึ้น
 ประดับกายตามยศศักดิ์
 ตนเป็นผู้ใหญ่ให้ดูเถ ๑

๑๓) ให้ทานตั้งจิตให้แน่วแน่
 อย่าให้เกิดความอาลัยเสียดา
 ทรัพย์นี้จะนำตน
 ไปปรโลกไม่สูญหาย ๑

๑๔) ธนทรัพย์ถึงแม้ว่าจะถูกแพง
 อย่าวางธุระให้แก่ลูก (คนเดียว)
 แลบรรดาพี่น้อง
 ทั้งผู้อื่นให้รักษาแทน (ตัว) ๑

๑๕) การไว้ใจทาสาให้เก็บ
 เท่ากับตาบอดทั้งสองข้าง
 ถ้าให้ลูกดูแลแทน
 เท่ากับตาบอดข้างเดียว ๑

๑๖) ทำอะไรทำให้แล้ว

^๐ จ.ศ. ว่า เมิล (คู)

กุมทุกเลยบงเกิดเกร์
สมอาดออสสุริล
กุมโอยมานกะคีนินทา ฯ

๑๗) คมเนกเดกชานา
โอยสมอาดสมองชา
เทิพเทพดา^๑รักสา
จมเรีนสุขศรีสวัสดิ์ ฯ

๑๘) คฤหาโอยผจิตผจง
กุมโอยผงผุขฐลี
ชุมระบาโบะดี
โอยมคมองเกิดสุขา ฯ

๑๙) อมชุลทุกโอยคง
ปรักกนุงถงทุกโอยชา
เปรอชญมเมิลมุขวา
เทาะกัจชาเมิลโอยแสดง ฯ

๒๐) สารเพอรกระเรียนริะ
โดยจำแจะแจะจำ^๒แจง
จกัับเปรอสวะแสวง
รกระเรียนริะสารเพอกะดี ฯ

๒๑) สปปรุสเพคัจญชน
นาทุรชนัจญอินทริย์
ปรพนลออเจรินัจญผดี

อย่าไว้เลยเกิดครหา
ร่างกายต้องขัดลี
อย่าให้มีความนินทา ฯ

๑๗) ที่นอนๆ เป็นที่
ให้สะอาดดีและหมดจด
จึงเทวดารักสา
เจริญสุขศรีสวัสดิ์ ฯ

๑๘) คฤหาให้บรรจง
อย่าให้มีผงฐลี
ชำระปัดกวาดที่ (ดิน)
ให้หมดจดเกิดสุขา ฯ

๑๙) (ค้าย) เข็มเก็บให้คง (อยู่)
เงินในถุงเก็บให้ดี
ให้บ่าวควนน้ำมัน
ถึงร้ายดีดูให้แจ้ง ฯ

๒๐) สารพิคการเรียนรู้
รู้อะไรให้รู้จริง
อยากได้ความชอบให้เสาะแสวง
หาความรู้ทุกสิ่งสรรพ

๒๑) สุรัยสุรัายยอมแพ้ทรัพย์
คบทุรชนแพ้อินทริย์ (แพ้ตัวเอง)
เมียงามมักแพ้ศัว

^๑ จ.ผ. ว่า เทวดา (เทวดา)

^๒ จ.ผ. ว่า ถา (ว่า)

พากย์เจริญญัตตัญญาตมา ฯ

โกหกมากแพ้อัตมา ฯ

๒๒) เฉอฝแด่จัญสนลิก^๑
ตรีเจริญที่กล่ออกพุมชา
ทรัพย์เจริญพรวยรักสา
ทรัพย์ดีจณาพรวยระคิด ฯ

๒๒) ดันไม่มีผล (มากนัก) แพ้ไป
ปลามากกว่าน้ำขุ่นไม่ดี
ทรัพย์มากยากรักษา
ทรัพย์น้อยนักลำบากคิด ฯ

๒๓) เดกยพุกุมดมอก
โอยลน^๒ลกเกราสุจริต
ขณุมณมานกมนัด
ควรวโอยคิดปราณีวา ฯ

๒๓) นอนกลางคืนอย่าชี้เขา
ให้หลับไหลนอกสุจริต
ทาสใดมีความคิด
ควรวให้คิดปราณีมัน ฯ

๒๔) จอดทุกเบาบงโคล
ระรกลโนลพัยุกถา
การขยลพยุเกจชา^๓
เกรงพูนพานโบกแบกบัก^๔ ฯ

๒๔) จอดเรือให้ปักหลัก
คิดหาถ่อพวนสมอ
กั้นลมพายูร้ายดี
เกรงปั่นป่วนเกิดหักพัง ฯ

๒๕) เรียนริสาระเพอกะดี
เทาะสรดีกันพากย์สัตย์
จำกบวนจำโอยสทัด
กุมอนเอียนผสมพากย์โพล^๕ ฯ

๒๕) เรียนรู้สารพัดความ
ถึงจะพูดจาถือคำสัตย์
จำฉบับจำให้แม่น
อย่าอ้าอึ้งพูดคล้อยตาม ฯ

๒๖) การกรอกุมคิดงาย
การสมทายทั้งกัมโรล

๒๖) การยากอย่าคิดงาย
การละเอียดล่ออย่าให้เป็นการหยาบ

^๑ จ.ศ. ว่า สุลิก (ใบไม้)

^๒ จ.ศ. ว่า ลง (จม)

^๓ จ.ศ. ว่า การขยล่จากพุมชา (การลมร้ายไม่ดี)

^๔ จ.ศ. ว่า เกรงพูนพานพารโบกแบกบาค (กลัวนุกพัดแตกหาย)

^๕ จ.ศ. ว่า กุมเอียนเพรียนสมพากุโยล (อย่าเอียงอายสมคำกล่าว)

^๖ จ.ศ. ว่า ชา (เป็น)

สนธิมกุมมบบโบล
แครงพุมคลคจปรธนา ฯ

ค้อยค้อยอย่าพลันแล่น
แครงไม่ถึงเหมือนปรธนา ฯ

๒๓) เรียนระราวสร้ง
ชเวอสเรปริงสเรวัสตา
ชเวอสเรมานจมณา
ชเวอจมการ์จาร์ร็อบง ฯ

๒๓) เรียนรู้แล้วต้องระวัง
ทำนาแล้งและนาฝน
ทำนา (ต้อง) มีคัณนา
ทำไร่ต้องกัณร็ว ฯ

๒๔) ผลูว์เวียจกุมบาบิง
ผลูว์ณาตรงกุมเคิรชอง
เคิร โดยผลูว์คณลง
คมรายนักจาสโบราณ ฯ

๒๔) ทางคคเจ้าอย่าทิ้ง
ทางลัดตรงอย่าไต่เต้า
เดินตามทางเป็นคลง
ร่องรอยของท่านผู้เต้า ฯ

๒๕) ฉแกชาคคเนาตี^๑
โอยบายสีจ่าชนชาน^๒
เคริ่งสิกกทุกทาทาน
เก็รคัมกัร็ทุกปราชญ์ปราช ฯ

๒๕) หมาคินอนกับคิน
ให้ข้าวกินเฟ้าชนสาร
เคริ่งสิกกเอาไว้สำหรับทหาร
เกียรคิคุณและคัมกัร็เอาไว้ใช้ในการโต้ตอบ ฯ

๓๐) ชลคจกุมอาลชม
เทาชลชมกุมอาลสราย
คิคกะคีกุมคิงาย
โอย^๓พินิตพินิจัย ฯ

๓๐) เห็นว่ายังเล็กอย่ารีบร้อน
เห็นว่าใหญ่อย่าพึ่งท้อถอย
คินเนื้อความอย่าคิงาย
ให้พินิจวินิจัย ฯ

๓๑) กุณเนยพากย์บ่นคำ^๔
จูลบาจ่าจ่าสพไถง

๓๑) ลูกเอี้ยอันคำสั่งสอน
เจ้าจงจ่าไว้ทุกวัน

^๑ จ.พ. ว่า เบาะ (ละทิ้ง)

^๒ จ.พ. ว่า แฉกษาโอยบายสี (หมาคิให้ข้าวกิน)

^๓ จ.พ. ว่า แฉกษานาฎีจ่าชนชาน (นอนที่คินเฟ้าชนสาร)

^๔ จ.พ. ว่า เม็ด (ดู)

^๕ จ.พ. ว่า กุณเอี้ยเก็รคัมเมบา (ลูกเอี้ยมรดกพ่อแม่)

ทรัพย์ธนะทะโถกถไล
รวม^๒รักสาทุกบีโรลย ๑

๓๒) พากย์เนะชาตกรกาล
ชาขลิมสารเทียงทุกโอย
กุนเจาเนาเอโกรย
ชา^๓ทูนมานองค้ออาดมา ๑

๓๓) แถทำเทพิทงทรัพย์
เรียบรดับทุกเทพิทง
จายรายเกราดมรา
เนาวินาสธนธานผอง ๑

๓๔) บานมกทุกโอยคอง
กุมโอยบงบัดบมณอง
เรียนริระรักสาครอง
ยกเจ็ญจายโดยรีคูว์ ๑

๓๕) ดิงหาบโอยคิงคูล
ภเนกโอยชลเทียงตราฐ
คิตครบสพโดยผลู่
กะดีจนเลาะกุมบีมาน ๑

๓๖) กุนมาสถไลอาพุก
จูลจำทุกจบบสพปราณ
อาพุกทุกทูนมาน
ชาสนองปราณอาพุกนั๊ก ๑^๑

ธนทรัพย์ถึงจะถูกแพง
รวมรักรยาอย่าให้หาย ๑

๓๒) คำนี้เป็นตระกูล
เป็นแก่นสารเทียงแท้ไว้ให้
ลูกหลานอยู่ภายหลัง
เป็นเครื่องสอนองค้ออาดมา ๑

๓๓) ทรัพย์สินหมั้นเฝ้าแทน
เก็บเป็นที่นั่นแหละดี
ใช้จ่ายนอกตำรา
ย่อมพินาสธนทรัพย์สิน ๑

๓๔) ได้มาเก็บให้อยู่
อย่าให้ขาดความจำนง
เรียนรู้รักษาครอง
หยิบใช้จ่ายตามฤดู (กาลเทศะ) ๑

๓๕) รู้หาบให้รู้คูล
ตาให้แม่นในตราฐ
คิตครบทุกหนทาง
ความบกพร่องอย่าให้มี ๑

๓๖) ลูกพ่อราคาเท่าทองคำ
จงจำไว้ทุกตัวตน
(คำ) พ่อไว้พำสอน
เป็นเครื่องสอนองต่างตัวพ่อ ๑

^๑ จ.ศ. ว่า จูรรุกสา (จงรักษา)

^๒ จ.ศ. ว่า ควร (ควร)

^๓ จ.ศ. ว่า แดง (ม๊ก)

๓๗) เบนนักยกพากย์เหย
 เนะเองเหยชาพูนัก
 ชาทรัพย์ร้อบอสชัก
 กุมพีผลสนธิสเลย ฯ

๓๘) เบนทุกทรัพย์ร้อบอส
 พุมเยิงสบัคจัจจาย
 ออสมนุสพองทั้งหลาย
 เกพุมโกคบาเลยสอง ฯ

๓๙) เบนบานมกเหยฉนา
 นักรักสาคุมบีฉคง
 สมพดเอาโศคของ
 ชาลมออองค้ออินทรี ฯ

๔๐) เบนนักมานโยบล
 ปราชญาลอสเส็จกะดี
 โอยคิตมานปรณี
 คลทุกข์มนุสพองทั้งหลาย ฯ

๔๑) ไหสงวนมาสาพุก
 จุลจ่าทุกจบบัสมทาย
 กุมคิต โอยแดงาย
 ลิงคิตกรอ โอยฉนาสอง ฯ

๔๒) เบนบานนิงจิตรคิต

๓๗) ถ้าลูกเชื่อถือแล้ว
 นี้แลนาเป็นเครื่องพำนัก
 เป็นทรัพย์อันดีแท้
 ไม่พึงฉงนสนเท่ห์เลย ฯ

๓๘) หากเก็บทรัพย์สิ่งของ
 ไม่ประหยัดให้ขจัดขจายหายไป
 บรรคามนุษย์ทั้งหลาย
 เขาดูแคลนไม่เกรงเจ้า ฯ

๓๙) เมื่อหาได้มาแล้ว
 เจ้ารักษาอย่าสะเพร่า
 เสื่อผ้าทั้งหลายแท้
 เป็นอาภรณ์องค์อินทรี
 (ซึ่งเป็นเครื่องประดับกาย)

๔๐) ถ้าเจ้ามีบุบล
 ปัญญาหยั่งรู้ทุกสิ่งสรรพ
 ให้มีจิตปราณี
 ถึงความทุกข์มนุสย์ทั้งหลาย ฯ

๔๑) เนะเจ้าสามสงวนพ่อ
 จงจดจำฉบับตำหรับเรียน
 อย่าคิดเอาแต่ง่าย
 การที่ยากจงคิดให้รอบคอบ ฯ

๔๒) ถ้าได้เหมือนความคิด

นิงกมนิดเองบมณอง
 สกัลสุขสบงบานผอง
 โดยคนลงจบบัโโบราณ ฯ

สมดั่งนี้ใจจ้านง
 ใ้รู้จักผิดถูกแลได้เสีย
 ตามร่องรอยแบบโบราณ ฯ

๔๓) พากย์เนะเสมอขลวนเหย
 กุณเจาเวยจ่าสพปราณ^๑
 ออสาโอวาทาน^๒
 สูเรัจบาน^๓บนคำสอง ฯ

๔๓) คำนี้เสมอดนแล้ว
 ลูกหลานเอี้ยจ่าทุกคน
 สิ้นอรรถโอวาทา
 คำปราสอนเท่านั้นเอง ฯ

๔๔) จุลแจะจุลเรียนรก
 จุลโยนยกจิตรจ่าผอง
 ทุกชาสพานแดงฉลอง
 รววมลองคักคลเตรย ฯ^๔

๔๔) จงรู้จรงำเรียน
 จงพากเพียรจิตจดจำ
 เหมือนสะพานสำหรับข้าม
 แต่ฟากนี้ถึงฟากโน้น ฯ

๔๕) พากย์เนะเสมออาพุก
 รกทรัพย์ทุกโอยกุนเหย
 จุลจ่าจบบัชาเตรย
 ชาทูนมานสูเรัจสอง ฯ

๔๕) คำนี้เสมือนตัวพ่อ
 หาทรัพย์ไว้ให้ลูกรัก
 จงจำฉบับเป็นเครื่องถึงฝั่ง
 คำสั่งสอนเสร็จสิ้นเท่านั้นแล ฯ

^๑ จ.ศ. ว่า กุณเจาเอี้ยจ่าปราณ (ลูกหลานเอยจ่าติดตัว)

^๒ จ.ศ. ว่า โอวาทาน

^๓ จ.ศ. ว่า ชาสุเรจ (เป็นสำเร็จ)

^๔ บทที่ ๔๔ – ๔๕ ไม่ปรากฏใน จ.ศ.

สุภาษิตสอนบุตร*
(จับป่าสุกาสิต)

๑) กุณเอชกรลี^๑
กอกายชรณี
เนาะเองปรไฟ
อุสาห์ชุมระ
สเมวาร์เฒอไพโร
สนสมสฟไถง
จิณฺจิมอาตมา ฯ

๑) ลูกเอ๋ยการทำมาหากิน
โดยทางขูดแผ่นดิน
นั่นแหละจึงจะประเสริฐ
อุตสาห์ถากถาง
หญ้าและเถาวัลย์พรรณไม้
สะสมทำให้ได้ทุกวันๆ
เลี้ยงอาตมา ฯ

๒) กุมปลนกุมลวง
ทรัพย์เคมินรวจ
นิงเพียรเลยณา
พุมแคลกมบัง
นิงภเนกเทวดา
เสมอเองรักสา
ทุกโอยเคสอง ฯ

๒) อย่าปล้นอย่าลัก
ทรัพย์สมบัติของเขา
จะไม่พ้นเวรอันนั้นไปได้
แลไม่เคยผ่านพ้น
สายเนตร์ของเทพดาไปได้เลย
การที่ลักเอาของเขามานั้นก็เท่ากับว่า
เก็บรักษารอทำไว้ให้แก่เจ้าของเขา ฯ

๓) มานเพียร้มกผล
เคจ็บริจถ
ควายเคจอง
ขูจทั้งทรัพย์เดิม
กุนปรพนพอง
วินาสออสสอง
คงแต่อาตมา ฯ

๓) เวนอันนั้นก็ตามสนอง
คือจะต้องถูกจับ
ถูกตีถูกมัด
แลเสียทั้งทรัพย์เดิม
เสียทั้งบุตรภรรยา
วินาสจนหมดสิ้น
คงแต่อาตมา ฯ

* นายน้ำ ทองคำวรรณ เปรียญ แปล

^๑ ส.พ. ว่า ลี (กิน)

๔) พุมจงเนาเท

กุมบาโปแล

วิลวลนิงสรี

ขลวนวากรम्म

คูจกกลมณี

หมลานจงเตลี^๑

กรอมนุสอดบาน ๑

๕) บาปเพราะสี่^๒วา

คูจกคาดโหรา

พิศพนปรมาณ

ยถนนำเทาดัก

กรอบานสรากสราน

นังญพนปรมาณ

คูจคูงตั้งไซ ๑

๖) ภลิจสิลภลิจทาน^๓

ภลิจธรรม์อาญาณ

ภลิจโอวภลิจไป^๔

ภลิจสาสภลิจจบ

ภลิจทรัพย์ชนถไล

ภลิจหังขลวนไชษ

ตลติจเลขสอง ๑

๗) กามาวจร

วาแดงโอยออ

๔) จงอยู่กับบ้าน

อย่าประพฤตินเป็นคนเหลาะแหละ

ข้องแวกกับหญิง

เพราะว่าเมื่อเขากำลังยังเป็นสาว

เปรียบประคุดคังว่าขนม

อันมีโอฆารส

ยากที่ใครๆ จะอดได้ ๑

๕) โทษที่กินขนมอันนั้นแล

มีครุวนาคูจตั้งว่ากินต้นใบกระคาด

ซึ่งมียางอันคันเหลือที่จะประมาณ

ถึงแม้ว่าจะเอายามาแก้

ก็ยากที่จะให้หายคันได้ง่ายๆ

แต่ทว่าขนมอันนั้นอร่อยยิ่งนัก

มีรสชาติคูจตั้งมะพร้าว ๑

๖) แลทำให้ผู้กินคิดใจจนลืมศีลลืมทาน

ลืมทั้งญาณเครื่องรู้

ลืมบิดามารดาญาติพี่น้อง

ลืมชาติศาสนาและข้อปฏิบัติ

ลืมทรัพย์สมบัติอันมีค่า

โดยที่สุดความตาย

แต่สักนิดก็มีได้คิดถึง ๑

๗) กามาวจร

ทำให้สรรพสัตว์นิยมยินดี

^๑ ส.พ. ว่า นี (กิน)^๒ ส.พ. ว่า นี (กิน)^๓ ส.พ. ว่า เกลจท่างสิลทาน (ลืมทั้งศีลทาน)^๔ ส.พ. ว่า เกลจอวเกลจใสบ (ลืมเสียลืมสไป)

จูลจิตรนิงวา

สเทอชเวอชาครุน

สเทอชารี่งา

วานำอาตมา

โปแลโปโล^๑ ฯ

๘) กุณเอยโลกกา

รีแอตัททา

วานำลีเลอ

ภลิจพัชวลนแอง

วงวงจะเนาะ^๒เตอ

ภลิจการมินชเวอ

สเทอบัควิญญาณ ฯ

๙) ลุยควาเทียบ

กนุงจิตรสรอสเสรีบ

สเทอชพุมบาน

เมิลเรงที่ทิงกนุง

จิตรจงแตมาน

ถนัสะวีเบอบาน

มกอัญติจรา ฯ

๑๐) ลุบานขลวนเหย

มินจงฆลาดเลย

สแบสบคพองคณา

คลสลับรสพอง ฯ

[โอยบานซันนา

ชอบใจกับมัน

บางทีทำให้เป็นไ้

บางทีก็ทำให้หนาว

มันยอมชักนำตน

ให้ประพฤติผิตทาง ฯ

๘) ลูกเอี้ยท่านว่า

ตั้นหาอันนี้

มันนำให้เดินเล่อ

ลีมทั้งตนเอง

หลงไหลคลั่งไคล้

ลีมกระทำกิจการ

บางทีทำให้วิญญาณเลื่อนลอย ฯ

๙) ครั้นเห็นว่ามีทางใกล้จะได้

ก็มีความคือคดีใจ

เกือบจะยั้งใจไว้ไม่อยู่

ยิ่งได้แลเห็นก็ยิ่งกลัดกลุ้มมากขึ้น

คิดอยากแต่จะได้เร็ว ๆ

แล้วบ่นว่าทำอะไรดีหนอจึงจะสมประสงค์

ได้มาเป็นของเรา

๑๐) พอได้กันแล้ว

ไม่อยากห่างเลย

ชวนกันสวดสาบาน

ถึงกับว่าตายเป็นด้วยกัน ฯ

^๑ ส.พ. ว่า โปแพพภลึ (เซ่อเซอะ)

^๒ ส.พ. ว่า เจุนาะ

ทေးชาฆฏาตฆฎา
ทฺรพฺยเนาะเนากงฺ]^๑

๑๑) ลูกนาสลับหิม
ผองวิลถาขเพิ่ม
สลัปพากย์เดิมสอง
วิลเสดอะทิกมัต
ภลิจแอสลัปสอง
เมญฺญแดข โมจสอง
ภลิจพากย์สนะมต ฯ

๑๒) กุณเอยโลกธา
รีพากย์เนาะณา
จัญขลวนปรกฏ
เทวดาบมบต
โดยพากย์สนะมต
คบิทพานชาฆฏ
ฉือถกัตถกรอชา ฯ

๑๓) จัญโคกรบี
จัญคตสแรภลือ
คตลอะบาจมกา
จัญบองจัญผอูน
จัญคูนจัญตา
จัญมันจัญทา
คบิทขุสพากย์แอง ฯ

๑๔) ขลวนเียงสพไถง

๑๑) พอฝ่ายหนึ่งตายมีร่างกายพองขึ้นใหญ่โต
อีกฝ่ายหนึ่งที่ยังอยู่ก็กลับว่าเป็นของน่าเกลียด
เลยลืมถ้อยคำที่ได้สาบานกันไว้
เกรงถมน้ำลาย
แผลลืมคิดถึงตนที่จะต้องตาย
พอได้เห็นซากศพ
ก็ลืมคำมั่นสัญญาเดิมพันที่ ฯ

๑๒) ลูกเอี้ยท่านว่า
อันคำสาบานนั้น
อาจแพ้ยักแก่ตนเอง
เช่นสาบานกับเทวดาไว้
แล้วกลับทนสาบาน
ก็จะเป็นเหตุบันดาลให้เกิดบาดแผล
แลเจ็บไข้ยากที่จะรักษาให้หายได้ ฯ

๑๓) เสี่ยโคกระบือ
เสี่ยหั่งไร่นาสาโท
เสี่ยหั่งเรือกสวน
เสี่ยพีเสี่ยน่อง
เสี่ยปู้ย่าตายาย
เสี่ยเป็ดเสี่ยไก่
เพราะโทษที่ทนสาบานนั้นเอง ฯ

๑๔) ตัวเราทุกวันนี้

^{๑๑} ฉบับพิมพ์ครั้งแรกความขาด ในที่นี้ปริวรรตและแปลเพิ่มเติมจาก ส.พ.

ถาเบออาไล
 โอยขวางเวง
 ังจิดกนุงจิดร
 พุมคิตพุมเกรง
 พุมโดยพากย์เพรง
 ขุส โกรยพุมคิง ฯ

๑๕) กุมอาลาบาอ
 กุมอาลาสาท
 พากย์อิดคมฉิง
 คิตถลึงโอยเสมอ
 คูจกเนกชนซิง
 คิตโอยบานคิง
 ซารงนซาสราล ฯ

๑๖) กุมเลือนพากย์มุน
 กุมอาลคดลสุน
 ซานาปรการ
 กุมองพระมนต์
 กุมองปรทาล
 กุมเสริบโดยสา
 พากย์เคพุมคับ ฯ

๑๗) พากย์ณาพุมซัค
 กุมบาสรายปรับ
 แกรงเคอวลอ๊ก
 เดิมกอบงเอิล
 กุมบาผเอิลภญัก

ถ้าหากว่าเรารักไซ้
 ก็อย่าทำให้หลงมงาย
 หงุดหงิดในใจ
 จนไม่คิดขำเกรง
 และไม่ถือตามคำท่านเก่าแก่
 ภายหลังก็จะไม่รู้ตัวว่ากระทำอะไรผิด ฯ

๑๕) เจ้าอย่าเพื่อยินดี
 อย่าเพื่อเลื่อมใสเชื่อถือ
 ในถ้อยคำที่ไม่มีเหตุผล
 แลเจ้าต้องซ้งใจให้ดี
 ให้เป็นประจูดังว่าตราชู
 ซ้ำทั้งให้รู้แน่
 ว่าจะหนักหรือเบาเสียด้วย ฯ

๑๖) เจ้าอย่าเพื่อลั่นวาจา
 อย่าเพื่อทำให้พลาดท่าลงไป
 ในกิจการน้อยใหญ่ทั้งปวง
 แลอย่าอวดอ้างว่ามีเวทมนต์
 อย่าอวดอ้างว่ามีว่านยา
 อย่าทะเขอทะยานทำตาม
 ถ้อยคำของเขาที่มีบั๊งควร ฯ

๑๗) เรื่องอะไรที่เจ้ายังไม่แน่แกใจ
 ก็อย่าเพื่อไปบอกเล่ากับใครๆ
 เกรงเขาจะน้อยใจ
 แน่นในลำคอ
 เจ้าอย่าตื่นในข่าวคราว

คิตกนุงปราชญา^๑
กนุงจิตรเองสิน ๑

ต้องตรีกตรองด้วยปัญญา
แลพิจารณาแต่ในใจเสียก่อน ๑

๑๘) กุมขกพากย์พาล
กุมบาทรออาล
เผด็จจิตรดงเหิม
สมลึงโอยชัก
สินญักจัญจิม
โอยบานดงเหิม
สิมบาสรตี ๑

๑๘) อย่าถือเอาคำพาล
แล้วคิดลิตลานทำตาม
แทบจะขาดใจตาย
ต้องพิจารณาให้ชัดเจนเสียก่อน
จึงค่อยทำลงไป
แลต้องคิดให้เรียบร้อยเสียก่อน
จึงค่อยเจรจาออกไป ๑

๑๙) กุมขกพากย์โฆล
กุมบาบมโบล
ดัจขยลดงเหิม
เคจิงพรวยปราณ
อนอักจิตรเถลิม
กุมบาพีเพริม
พากย์โพลอาสา ๑

๑๙) อย่าถือเอาตามในเนื้อเรื่องโฆล
แล้วโลดเด็น โดยไม่ปรานีปราศรัย
จะขาดใจตาย
ถ้าเขากำลังวิตกวิจารณ์
เราร้อนในหทัย
เจ้าก็อย่าอึดอึด
หรือกล่าวถ้อยคำที่ไร้ประโยชน์ ๑

๒๐) กุนเฮยโลกถา
ถา^๒เบอนักแอนา
เคมกแต่มีดอง
ชเวอจิตรกรจว
มูทุงชิงฟอง
กุนเฮยเนะถคอง
นิงญาติกา ๑

๒๐) ลูกเอี้ยท่านว่า
ถ้ามีผู้ใดผู้หนึ่ง
เขามาหาแต่บางครั้งคราว
เจ้าอย่าทำหน้าที่ขี้ขมิงตา
มูทะลุดุดัน
ลูกเอี้ยถ้าทำเช่นนี้ก็เสียทางไมตรี
สำหรับเพื่อฝูงญาติพี่น้อง ๑

^๑ ส.พ. ว่า บาคิดโอยซาท่ (เจ้าคิดให้ชัด)

^๒ ไม่ปรากฏคำนี้ใน ส.พ.

๒๑) มวยโศคนำชา

เนะกุมบีบา

จอแจกสาธา

ออกปรอวลหวง

คองทิกจรอกชาล

กุนเอยอาสา

คัจเคอ้งแสะ ฯ

๒๒) ถาเบอทรัพย์ชา

กุมโดยมายา

ควรแต่วิญณา

พากย์เพ็จสารเพอ

กุมธเวอถักลา

เบอหวจรเวอชา

ยกโคกรบี ฯ

๒๓) มวยโศคอมพา

กุมบายกเทา

ผญอเลอดมรี

ออสสรูวพุงผอง

กุมผญอกะคุมพี

กุมพรวยฉแกญี่

กุมยกทรัพย์ผญอ ฯ

๒๔) กุนเอยโลกถา

รีนังจมกา

จิตรเรงเสอเวอ

๒๑) อนึ่งถ้ำมียาที่ศักดิ์สิทธิ์

เจ้าก็ไม่ควรจะ

แจกจ่ายให้สุรุษสุร่าย

ควรใช้แต่พอควร

ถ้าทำไปเช่นนั้นก็เท่ากับตักน้ำใส่ตะกร้า

ลูกเอ๋ยช่างไร้ประโยชน์เสียจริงๆ

คล้ายๆ กับว่านั่งฝิ่งจี๋ถ้ำนั้น ฯ

๒๒) ถ้ำมีทรัพย์สินเงินทอง

ก็อย่าให้เสียเพราะกลมารยา

ควรแต่สงวนไว้ให้ดี

แลถ้อยคำที่สอนนี้

เจ้าก็อย่าปล่อยปละละเลยเสีย

แม้ว่าถึงคราวจะจ่ายทรัพย์

ก็ควรคิดให้ได้รับผลประโยชน์

เป็นต้นว่า โศกระบือ ฯ

๒๓) อนึ่ง โศคอ้อย

เจ้าก็อย่าเอาไป

ฝากไว้กับช้าง

พีชพรรณข้าวเปลือก

ก็อย่าเอาไปฝากไว้กับชวานา

แลขึ้นชื่อว่าสุนัขแล้ว

ก็อย่าเอาข้าวปลาไปฝาก ฯ

๒๔) ลูกเอ๋ยท่านว่า

อันคนชาวไร่

ซึ่งมีใจมักได้

รีครัฟตรสก
 กุมยกเทาผญอ
 โดย° ทัตอิดเบอ
 เสรีจเหยยกคำ ฯ

ก็มิควรเอาเมล็ดพรรณต่างๆ เป็นต้นว่าแดง
 ไปฝากไว้
 เผื่อบางที่เขาขาดเหลือ
 เขาก็คงจะเอาของเราไปปลูกเสียหมดสิ้น ฯ

๒๕) มวยโศคนักสมิต
 กุมยกสมริต
 เทาผญอบนจำ
 ปีมิลสราโศค
 กุมยกสรานำ^๒
 นักโlobสี^๓ถนำ
 กุมยกถนำผญอ ฯ

๒๕) อนึ่ง โศคนช่างหล่อ
 ก็อย่าเอาทองเหลืองหรือสำริด เป็นต้น
 ไปฝากไว้
 อนึ่ง โศคนักเลงสุรา
 ก็อย่าเอาสุราไปฝาก
 คนกินยา
 ก็อย่าเอายาไปฝาก ฯ

๒๖) เนะดูจอนเคอก
 วาเล็งรีเวอก
 เทาพองแอเลอ
 พองลักบานเหย
 เมตัจเลยเทาผญอ
 ทุกคักพักเลอ
 อาอูคมหาโจร ฯ

๒๖) ข้อนี้เหมือนอย่างกับเต่า
 คลานขึ้นจากน้ำ
 ไปไขไว้บนบก
 ซ่อนไขไว้คืบคืบแล้ว
 แต่เหตุไฉนจึงได้เอาไปฝาก
 ไว้กับ
 นกกดมมหาโจรเล่า ฯ

๒๗) มวยโศคโคคาล
 กุมที่ทุกะบาล
 วาริงแตผเอิล
 กุมอวคกัมลัง
 ตีนิงสร โมล
 กุมเรียนซาโจร

๒๗) อนึ่ง โศคโคที่จี้มกตื้นแก่ง
 ก็อย่าเอาผ้าคลุมศีรษะ
 ถ้าทำเช่นนั้นมันก็ยังตกใจใหญ่
 และอย่าอวคกำลังกล้ำเนื้อ
 ต่อสู้กับเงา
 อย่าเรียนเป็นโจร

^๑ ส.พ. ว่า แต (แต่)

^๒ ส.พ. ว่า ผุฎำ (ฝาก)

^๓ ส.พ. ว่า ลี (กิน)

ลาวทรัพย์นักร้อง ฯ

๒๘) เบอญกอมเพอ
 พุทท์บ้านชเว
 นิงศรีเนาะผอง
 บารเวอสรคค
 อาจอดขมินฮอง
 กุมโอยนักร้อง
 ดิงคลดิงเลย ฯ

๒๙) เบอเคดิงพุท
 เคดิงปรากฏ
 คมเนียลพุมลเหย
 เคมินทุกจิตร
 กมนิดบาเลย
 เบอมกเทาเหย
 นิงเทาพุมบาน ฯ

๓๐) บาลักพุทเนาะ
 โอยบักสูนเสาะ
 กุมโอยลือบาน
 เสาะเคโมสา
 เกลาปรมาณ
 เสาะเถาบาน
 ซามานพุทพอ ฯ

๓๑) ญนเอยเบอบา
 เทาพึ่งนักรณา

ลักทรัพย์ผู้อื่น ฯ

๒๘) ถ้าเสียที่พลาดท่า
 ที่ถูกล่อลวงจาก
 สัตริคนใดคนหนึ่งแล้ว
 เจ้าต้องสงบเสงี่ยม
 ยั้งโทสะไว้ก่อน
 อย่าให้ผู้อื่น
 เขาล้วงรู้ความลับของเราได้ ฯ

๒๙) ถ้าเขารู้เช่นของเรา
 อย่างแน่นอนแล้ว
 เขาก็จะติเตียนไม่หยุดหย่อน
 แลเขาก็ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ
 เพราะคำที่เรามีได้ปกปิดความลับของเราเอง
 คราวหลังจะไปมาหาสู่
 ที่เรือนใครๆ ก็ไม่ได้ ฯ

๓๐) เจ้าต้องปิดความลับนั้น
 ให้มิดชิด
 อย่าให้ใครๆ ได้ยินได้ฟัง
 คือเพื่อป้องกันมิให้เขาหาความ
 ที่ไม่ดีมาใส่ตัวเราได้
 แลเพื่อมิให้ใครๆ เขาสงสัย
 ว่าเราเป็นคนเจ้าเล่ห์เจ้ากลด้วย ฯ

๓๑) ลูกเอ๋ยถ้าเจ้า
 ไปพึ่งพาอาศัยอยู่กับท่านผู้หนึ่งผู้ใด

ชเวจจิตรชนงอ
 บายลทรัพย์เค
 กุมบาเตรกออ
 กุมบาบมกอ
 ภูตจงแดบาน^๑ ฯ

ต้องทำให้หนักแน่น
 ถ้าเห็นทรัพย์สมบัติของท่าน
 เจ้าก็อย่ายินดีอยากได้
 แลเจ้าอย่าพูดโกหก
 ล้อลวงท่านเพราะความอยากได้ทรัพย์ ฯ

๓๒) ชเวจจิตรโอยเสมาะ
 ปรณีนักเนาะ
 ตามจบบั โบราณ
 แกรงเคอานิด
 เลคิดโอยบาน
 ปร โยชนโอยมาน
 คุจจิตรปรธนา ฯ

๓๒) ต้องทำให้ชื่อตรง
 แลปรนนิบัติท่านผู้นั้น
 ตามขนบธรรมเนียมโบราณ
 เพื่อเขาจะได้มีความสงสาร
 คิดให้เราได้รับผล
 ประโยชน์ตาม
 ความปรารถนาของเราบ้าง ฯ

๓๓) คุนเอยกรรมม
 กุมยกขลวนผสม
 ผดกผดิดเลขณา
 แกรงเคอนอ^๒
 กงเกียนนิงบา
 กุมสนิดชิดชา
 คุจสพมวดยอง ฯ

๓๓) ลูกเอ๋ยกรรมดาหญิงสาว
 เจ้าอย่าไปปนเป
 ขลุกลกเลิกเลย
 เกรงเขาจะไม่มีความรักใจ
 แลรังเกียจ
 เจ้าอย่าไปสนิทชิดเชื้อ
 กับเขาต่อไปอีกเลย ฯ

๓๔) เกิดเกร้อาสรวัว
 คมเนยลตรงตรูว์
 สมณีนักผอง
 เบอบาตรงพิค
 รี^๓ สะเบงยลนคอง

๓๔) เกรงจะมีข้อครหา
 ดิฉินนินทา
 หัวเราะเยาะเรา
 ถึงแม้ว่าเราชื่อตรงจริง
 แต่เขาก็คงจะไม่เชื่ออยู่ดี

^๑ ส.พ. ว่า ภูตแดจงบาน (ลวงเพราะอยากได้)

^๒ ส.พ. ว่า อนเียน (อับอาย)

^๓ ส.พ. ว่า เบี (ถ้ำ)

พากย์เพ็ญสอง
มนทือบมพราง ฯ

๓๕) กมเลาะกรรม
เบอโดยจับกรรม
มินโอยคักขาง
โลกาอิอิ
บรูต^๑โจจาง
สุรบางฉนาง
กรจางแณกณก ฯ

๓๖) ฦนเอยโลกา
เบอผคอโสคณา
มานเกลียงจรุสมก
เมิลเมฆสรทุม
ปรสพพีพอก
เกลียงนิงจรุสมก
พุมแลงเลขณา ฯ

๓๗) มวยโสคอมเพา
คมริจุลเทา
โสคสิงมรณา
รมเลิงทังรีส
ทังคลเองณา
โสคสิงมรณา
[พุมค่งเพียโหง ฯ
๓๘) พุมคิง^๒รททรัพย์

แลเป็นเหตุทำให้มีความ
อื้อฉาวไปเปล่าๆ ฯ

๓๕) ชายหนุ่มกับหญิงสาว
ถ้าจะว่าตามขนบธรรมเนียมโบราณแล้ว
ห้ามมิให้หญิงคบหา
ชายที่ไม่มีวิชาความรู้
ชายที่เกกมะเหรก
ชายที่เป็นนักเลง
ชายที่เป็นเจ้าชู้แต่แต่งตัวโก้ๆ ฯ

๓๖) ลูกเอี้ยท่านว่า
ถ้าฟ้าร้อง
จี้มกมีฝนตกลงมา
หรืออากาศครึ้มเครือ
เต็มไปด้วยก้อนเมฆ
ฝนก็จะตกลงมา
อย่างแน่นอน ฯ

๓๗) อนึ่งไร้อ้อย
ถ้าหากว่าปล่อยให้ช้างเข้าไปแล้ว
ก็บรรลัยหมดไม่มีเหลือ
มันถอนทิ้งราก
มันโค่นทิ้งลำต้น
คงจะต้องตายหมดทั้งไร่
ไม่คงอยู่เลย ฯ^๓
๓๘) เมื่อไม่เข้าใจหาทรัพย์แล้ว

^๑ ส.พ. ว่า บรูต (ชาย)

^๒ พรรคนี้ไม่ปรากฏในฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในที่นี้ปริวรรตและแปลใหม่จาก ส.พ.

^๓ ส.พ. ว่า เบ็ญเฐียร (ถ้าเดิน)

จิตรเฉลิมโอชชะضب

กุมธเวอรายมาย

คิงออสคิงค

คิงบงคิงศคย

ทุมร่าแต่จาย

คิงขาดคิงค ๑

๓๕) เบอบาจงศรี

เปรอทรัพย์อะวี

อมรุงอาตมา

รกปรกรกมาส

ถวยคักขันสลา

หุลโคมจองซา

โอชครุบสพสอง ๑

๔๐) เบอภูณโลกถไล

ขันสลาเจรินไกร

โลกกักแต่มีคอง

เบอบาอิดทรัพย์

อิดสับเทฮอง

เนาะโอชญาติผอง

บองผอนที่ไท ๑

๔๑) ขลาสบานปรพน

นิงรคทรัพย์ธน

คมานทังบีไพ

เคกักขันสลา

แองวิลแอสใจ

ก็คองทำใจคอให้มันค

อย่าทำเป็นคนม้งาย

คองให้รู้จักทางได้ทางเสย

ที่ควรใช้แลไมควรใช้

แลให้รู้จักประหยคทรัพย์

กักับการที่ขาดเหลือแลการคองอยู่ ๑

๓๕) ถ้าเจ้าจะมีภรรยา

คองเก็บรวบรวมทรัพย์ค่าง

เพื่อตระเตรียมไว้บารุงอาตมา

แลหาเงินหาทองไว้

สำหรับใส่ขันหมากในเวลาหมั้น

แลจัดหาฝ้ายผอนเช่นฝ้ายกเป็นต้น

ให้ครบบริบูรณ ๑

๔๐) ถ้าลูกสาวท่านราคาแรง

เรียกทองหมั้นมาก

ท่านกะไว้โดยเค็ดขาดว่าเท่านั้น

ถ้าเจ้าไม่มีทรัพย์

ไม่มีสมบัติจะคู่

ก็จงอย่าทะเยอทะยาน

ควรปล่อยไปตามยถากรรม ๑

๔๑) บางคนอยากจะมีภรรยา

จะหาทรัพย์คึดคัว

แม้สักสามไพก็ไม่มี

พอเขากะทองหมั้น

กลับเอามือเกาหัว

รกเทาโอวโป°
สิ่งขมามันสูงเสาะ ๆ

๔๒) เนาะเองอนเอียน
ขมามันอับขลวนเอง

พุ่มกับกัจจมาส^๒
เบอบามินโดย
ญาตีเผาเซธา
มินโดยคุณตา
จีเจสจิตรเอง ๆ

๔๓) วาอาสรวุภาส
กัจจมาสทั้งพาดส
พุ่มโดยพากย์เพรง
พุ่มโดยปรเดา
ยกแต่จิตรเอง
พุ่มคิดพุ่มเกรง
กริกรอโกรยไกร ๆ

๔๔) เบอบาสรเล็ญ
ทรัพย์เคเนาะมิญ
บานดิงซัถไล
โอยเทาโอยมก
กุมทุกสมใจ
เทาะโลกเทาะถไล
โอยชาสรละ ๆ

ครั้งจะไปฟังพ่อแม่
พ่อแม่หรือก็ขัดสน ๆ

๔๒) ส่วนตนเองก็รับแต่ความอับอาย
เพราะเป็นเหตุทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศ
ของตนเอง

เจ้าไม่ควรทำให้ได้รับความอดสูเขาเลย
ถ้าเจ้าไม่ฟังคำสั่งสอน
ของญาติพี่น้อง
และไม่เชื่อถ้อยคำของท่านผู้ใหญ่
ถือแต่ใจของตนเป็นเกณฑ์ ๆ

๔๓) ก็เป็นเหตุทำให้เสียชื่อเสียง
และได้รับความขายหน้าโดยเปล่าประโยชน์
ถ้าเจ้าไม่ถ้อยคำตามแบบเก่า
ที่ท่านผู้ใหญ่ได้วางไว้
และทำตามอำเภอใจของตน
ไม่กลัวเกรงใคร
ก็จะเป็นเหตุให้ได้รับความลำบากต่อภายหลัง ๆ

๔๔) ถ้าเจ้ารักอยากจะได้
ข้าวของๆ เขาไซ้
ต้องให้ทราบราคาชัดเจนเสียก่อน
แล้วจงชำระให้เขาจนเสร็จสิ้นไป
อย่าละเลยทิ้งไว้ให้ค้างค้ำ
ถึงจะถูกหรือแพง
ก็ต้องรีบชำระให้เขา ๆ

° ศ.พ. ว่า อาวโสพบ (เสื้อสไบ)

^๒ ศ.พ. กัจจรา

๔๕) กุมทุกมุขโกรย
 คุนเอยแเกรงโรตย
 บงทรัพย์พิศพะ

ปรคุดจคมเบา
 แกรงเนาพุมละ
 วาแรงวิลเวะ
 เจริณเลิงบนเคิร ฯ

๔๖) เทาะเคมานคุณ
 คุนเนาะมหาชงน
 ชงนไกรกนลง
 บาจับสี่เสีย
 คลกุนเจาผอง
 จำมิลทุมนอง
 คลอาพุกมะคาย ฯ

๔๗) พากย์เคปรเดา
 พากย์พีเราะเนา
 ทุกเลอสิรสา
 บาจับโอนอด
 สรรคคศึกษา
 ควรทุกโอยชา
 มาสปรักคุดเจียล ฯ

๔๘) เทาะมะคายมิงมา
 เทาะญาติกา
 ปรำพีสนดาน
 เคะชวยปรเดา

๔๕) อย่าติดไว้ให้นาน
 ลูกเอี้ยเก็ลือกจะเสียทีพลาดท่า
 จะต้องเสียทรัพย์สินเงินทองซึ่งมีอยู่ใน
 เรือนของเรา
 เปรียบประคุดคังว่าผีที่แรกขึ้น
 ถ้าปล่อยปละละเลยไว้
 ก็อาจจะเป็นพิษมาก
 ทำให้ลามขึ้นทุกที ฯ

๔๖) ถ้าเขาได้มีบุญคุณ
 อันใหญ่หลวงกับเรา
 โดยหาที่เปรียบมิได้
 เจ้าต้องเคารพนับถือต่อเขา
 ตลอดจนชั่วบุตรและหลาน
 เจ้าต้องดูแลอย่าง
 ที่พ่อแม่เคยได้ประพุดติมาแล้ว ฯ

๔๗) ถ้อยคำที่เขาสั่งสอน
 ซึ่งเป็นถ้อยคำที่น่าจับใจ
 เจ้าต้องน้อมเสีย
 แลเจียโฮต
 คอยสดับรับฟัง
 ควรที่จะจำเก็บไว้ในใจ
 เปรียบเหมือนอย่างกับเรารักเงินทองฉะนั้น ฯ

๔๘) ถ้าพี่ป้าน้ำอา
 ญาติพี่น้องซึ่งเกี่ยวดองกันมา
 ทั้ง ๗ โคตร
 เขามาตดาช่วยแนะนำ

เลหาพูนมาน
ชเววจิตรโอชชาน
ที่ทวลอยก ฯ

๔๙) พากย์เคปรเดา
จิตรโจกรมเลา
เหาหานพายงาย
เฉลอะปราสเลอครู
เลออาพุกมะดา
รีจิตรพายงาย
นิงนักเนาะสอง ฯ

๕๐) เบอบาโตกยาก
กุมบารเวอพากย์
ชเววจิตรกรีกกรอ
บานฉับโอนอด
สรคคยกมอ
ทุกโอยลุมอ
ชาเกอร์เทาสอง ฯ

๕๑) เทาะบานคำคอง
ออสพากย์เพ็จผอง
โอยพีเราะสา
ดิงเคิมดิงจุง
สพครูปเหยณา
กุมเจ็ญจีจา
ปราชปรับนักผอง ฯ

๕๒) ลูเคมกั่ว
บาปรับเคควร

เรียกไปสั่งสอน
เจ้าต้องยินดี ฯ
เชื่อฟังคำสั่งสอน ฯ

๔๙) เมื่อขณะที่เขาสอน
เจ้าอย่าทำใจจนเฉียว
แสดงกิริยาห้าวหาญต่อเขา
อย่าได้เถียงกับครูบาอาจารย์
และบิดามารดาวงศาคนญาติ
แลอย่าคิดคูหมิ่น
ท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีบุญคุณ ฯ

๕๐) ถ้าเจ้าตกทุกข์ได้ยาก
เจ้าอย่าแสดงความ
ยินร้ายให้ปรากฏแก่ตาโลก
เจ้าต้องอดทน
แลแสดงกิริยาวาจาสงบเสงี่ยม
ทำใจให้เป็นปกติ
จะได้เป็นเกียรติยศต่อไปในภายภาคหน้า ฯ

๕๑) ถ้าเจ้ากระทำความผิดลงไปแล้ว
เจ้าต้องใช้วาจาให้อ่อนหวาน
พูดจาอย่างน่าไพเราะ
และต้องรู้จักเหตุผลต้นปลาย
จงทุกประการ
แล้วอย่าเจรจา
เล่าบอกผู้อื่น ฯ

๕๒) เมื่อเขามาถามถึงเหตุการณ์ต่างๆ
จงบอกแต่พอควร

กุมปรับออสสอง
 คบितลือพีเค
 มินคัจเหมญผอง
 เชื้อขลาสเทสอง
 คบิตลือพีเค ฯ

๕๓) กุนเอยเบอบา
 นิงเทาแอนา
 โอยปรับนักผทะ
 โอยเคบานดิง
 คมฉิงแสวงสวะ
 กุมเคิรลากละ
 รุกเหาพุมยล ฯ

๕๔) เบอบาบานปรับ
 ดิงรสดิงสลับ
 นักผทะบานดิง
 เคิรอิคเครค
 มกอิคคฉมฉิง
 เกลโกภิกคผยง
 ทีไทครุบคณา ฯ

๕๕) เบอบาพุมปรับ
 เทาอิคคฉมนับ
 พุมคฺรุชยัตรา^๑
 เนาะเองชาติชั่ว
 อัวเนะกะคัคฉณา
 สเทอฉกวคพงษา

อย่าบอกให้หมด
 เพราะได้ยินมาจากผู้อื่น
 เรามีได้เห็นด้วยตาเอง
 จงฟังหูไว้หูให้จงดี
 เพราะเราได้ยินจากเขา ฯ

๕๓) ลูกเอี้ยถ้าเจ้า
 จะไปสู่สถานทีใด ๆ
 จงบอกให้เจ้าบ้าน
 ทราบความ
 ว่าเราจะไป ณ ที่แห่งใด
 อย่าไปไหนโดยมิได้บอกกล่าวเขา
 เพื่อเขาเรียกหาจะไม่พบ ฯ

๕๔) ถ้าเจ้าได้บอกเขาไว้แล้ว
 เพื่อจะเป็นจะตาย
 ทางบ้านจะได้ทราบเรื่องราว
 เมื่อเจ้าไปไหน
 มาไหนโดยมิได้บอกเล่า
 ทำให้ทางบ้านพากันตกใจไปต่างๆ
 ทั่วทุกคน ฯ

๕๕) ถ้าเจ้ามิได้บอกกล่าว
 แล้วไปไหนตามอำเภอใจ
 ก็คิดแบบแผนขนบธรรมเนียม
 ตกเป็นคนชาติชั่ว
 เลวทรามยิ่งนัก
 เกือบจะพากันสติฟั่นเพื่อน

^๑ ส.พ. ว่า สาสุตรา (ตำรา)

พุมดิงขุสคัับ ๑

๕๖) เบอเทาสรุกนงาย
ปรับอากุมะคาย
เนาะครุณิงจับ
มานเคมกสัว
ปราชปรับโอยฉับ
โอยดิงขุสคัับ
คมณิรเนาะณา ๑

๕๗) กุณเอยโลกธา
เบอมานกริยา
พุมมานคนลอง
แอนากุณปรัส
ฉลาตฉลุตสรรม์ผอง
คูงปราท^๑โคหาสอง
ยลสวารมม ๑

๕๘) (สรเล็ญสวานะ
เหย^๒นั๊กมเถาะ)^๓
วิลมกกันขณุม
ฤาญเวทาจงาย
มัดवालไพธม
อจาสุคุม

ตลอดทั้งวงศาณาญาติ
เพราะเหตุที่เจ้าไม่รู้จักผิดรู้จักถูก ๑

๕๖) ถ้าเจ้าจะไปเมืองไกล
ต้องบอกบิดามารดาให้ทราบ
จึงจะถูกต้อง
เพื่อมิไครมาถามหาเจ้า
ทางบ้านจะได้บอกเขาว่าไปโน้นไปนี้
เจ้าต้องรู้จักผิดรู้จักถูก
ในการที่จะไปไหนมาไหนจึงจะดี ๑

๕๗) ลูกเอ๋ยท่านว่า
ถ้ามีภรรยา
ซึ่งไม่มีภรรยาแล้ว
ถึงจะมีบุตรชาย
ให้แสนฉลาดมีปัญหาเฉียบแหลมอย่างไรๆ
ก็ไม่งามหน้า เพราะแม่ไม่มีภรรยา
ส่วนลูกเปรียบเหมือนถ้าหรือปราสาท
แม่เปรียบเหมือนวานรมันไม่คู่ควรกันเลย ๑

๕๘) (เจ้าจงฟังนิทานนางวานีที่ดีมีใจความว่า
ยังมีวานรสองตัวผิวเมียพลัดพรากจากกัน แล้ว
นางวานรร้องให้รำพรรณถึงผิวว่าเชษฐาเจ้าขา)
จงมาหาน้อง
หรือเชษฐาจะไปในที่ไกล
ไปในทุ่งในป่าใหญ่กระมัง
เชษฐาเจ้าขา

^๑ ส.พ. ไม่ปรากฏ

^๒ ส.พ. ว่า เอีย (เอย)

^๓ ในวงเล็บนี้ใจความขาดจึงได้แต่งเพิ่มพอให้ได้ใจความ (ผู้แปล), ส.พ. มีข้อความนี้ (ผู้ตรวจสอบชำระ)

นักเทศฐานณา ฯ

๕๙) สวาญีกนถึง

หารไทสงเรง

ลฺุโขษชนมา

แหตฺสลุคฺ°สวามี

ผติสงสารา^๒

บานลฺุสัวรคา

นิพพานเองสอง ฯ

๖๐) เียงมนุสฺนิงมนุส

ควรรกฺม โอยฺขุส

คตติจเลชณา

ควรรเตาะควรรตรง

ควรรแตสลุคฺคณา

ควรรแตกฺมฆลาต^๓

จากสฐานพีคณา ฯ^๔

นิงบานลฺุสัวรคา

คฺุจสวาสลุคฺผติ^๕

เชษฐาไป ณ สฐานใด ฯ

๕๙) นางวานรเศร้าโศกเสียใจ

เร้าร้อนในหทัย

แล้วก็ถึงแก่ความตาย

อาศัยเหตุที่ซื้อตรง

จงรักภักดีต่อสามี

ก็ไปบังเกิดในสวรรค์

แล้วต่อไปในอนาคตก็ได้สำเร็จพระนิพพาน ฯ

๖๐) เรามนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

ควรอย่าให้ผิดใจกัน

แม้แต่เล็กน้อย

ควรแต่ซื้อสัตย์ต่อกัน

ควรแต่รักใคร่ซึ่งกันและกัน

ควรแต่อย่าฉลาด

จากกันและกัน ฯ

๖๑) ก็จะได้ไปบังเกิดในสวรรค์

เหมือนอย่างกับนางวานรที่ซื้อตรงต่อสามี ฯ

^๑ ส.พ. ว่า สูงวน (สงวน)

^๒ ส.พ. ว่า สงฺสารบุฎฺฐิรา (สงสารสามี)

^๓ ส.พ. ไม่ปรากฏข้อความวรรคนี้

^๔ ส.พ. ไม่ปรากฏข้อความวรรคนี้

^๕ ส.พ. ว่า นิพฺพานเองโงง (นิพพานเองแล), ในฉบับของ ส.พ. จุบาบํสุภาสิตจบเพียงเท่านี้ (ผู้ตรวจสอบ

ต่อไปนี้เป็นสุภาษิตสอนหญิง^๑

๖๑) เพาเอยจุลศดับ
นางยกขาจบบับ
ทุกขลวนชาเกร์
บมเรอสลุดศตี
สรีณากุมขชิล
จมนงจมนเอร์
บานสุขสัวรรคา ฯ

๖๒) สวาสรีชาสัตัว
เมตัจมานกมนิด
ฉือศตีณะณะณา
เชิงชาติชามนุส
ขุสแลงนิงสวา
นียายณะณา
ทุมนิมสรีสลุด ฯ

๖๓) กนุงธรรม์พระองค์
คบิทเสตัจจวงเว
เกิดชาสวาสลุด
กนุงพระองค์ฮอง
อัญบองพุมภูค
สรีลออสรีสลุด
คองบงนียาย ฯ

๖๔) ไหมเมผอนตน

๖๑) นื่องเอียงฟิง
แล้วจงจำเก็บไว้เป็นแบบแผน
จะได้เป็นสมบัติอันประเสริฐ
ไว้สำหรับปรนนิบัติสามี
หญิงใดที่ไม่เกียจคร้าน
ต่อไปในภายภาคหน้า
ก็จะได้ไปเสวยสุขในสวรรค์ ฯ

๖๒) นางวานรเป็นสัตัว
แต่เหตุไฉนจึงได้มีกิริยามารยาท
และชื่อตรงต่อสามี
เราชาติเป็นมนุษย์
ผิดแผกกับวานรมากควรแต่ประพฤดีให้ดี
นี้พูดสำหรับ
เป็นแบบแผนของหญิงที่ซื่อสัตย์ต่อสามี ฯ

๖๓) ในธรรมของพระพุทธรองค์
ว่าในกาลนั้นพระองค์เสวยพระชาติเป็นวานร
แล้วได้นางวานรนั้น
เป็นภรรยา
นี้ที่พูดมิได้มุสา
ถ้าหญิงใดชื่อตรงต่อสามีแล้ว
ก็นับว่าเป็นหญิงที่ดี ฯ

๖๔) ดูกรนื่อง

^๑ นายจำ ทอังก้าวรรณ เปรียญ แปล, ฉบับพิมพ์ครั้งแรกรวมเรื่องนี้อยู่ในเรื่องสุภาษิตสอนบุตร (ฉบับสุภาสิต) แต่เมื่อตรวจสอบกับฉบับภาษาเขมรไม่ปรากฏเนื้อเรื่องในส่วนนี้จึงคัดออกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ฉัมคาปรพน

กุม โอยเมิลกาย

นิงนักชาผดี

คฺจสรีทงหลาย

ศฺวส์ลัับอนตราย

สลุคคิผดีกุมบง ฯ

ธรรมคาหญิงผู้เป็นภรรยา

มิควรจะดูถูก

ชายผู้เป็นสามี

เหมือนอย่างหญิงทั้งหลายเลย

ถึงแม้ว่ามีอันตรายที่จะต้องตาย

ก็อย่าทิ้งความซื่อสัตย์ต่อสามีเป็นอันขาด ฯ

๖๕) เพาเอยจุลสคัับ

บองนิงเถลงปรับ

นียายราชหงส์

รีเอหงส์เณะ

พระนามเสด็จทรง

ทูปพารัตมมหาหงส์

ทรงชมปรไพ ฯ

๖๕) นื่องเอียงฟัง

พีจะเล่านิทาน

เรื่องพระยาหงส์

พระยาหงส์นั้น

ชื่อว่า

ทูปพารัตมมหาหงส์ ฯ

มีทรวงทรงงามสง่า ฯ

๖๖) รีเอหงส์ญี

อาอัมเหสี

ทรงพระนามโน

เฉมะเหาปักกหงส์

ประเลีร์ฐ์ถลาดไล

ออสหงส์ตีไท

ผทิมพุมบานณา ฯ

๖๖) ส่วนนางหงส์

ซึ่งเป็นภรรยา

ชื่อว่า

ปักกหงส์

ประเสริฐยิ่งกว่า

บรรดาหงส์ทั้งปวง

จะหาหงส์ตัวหนึ่งตัวใดมาเปรียบมิได้ ฯ

๖๗) บริพารแสนพัน

เสด็จกงสถานเนา

บรรพตนายโน

บริพารณัสนัน

สมรับจักกรี

ลอลละ โสกี

กนดาลดารา ฯ

๖๗) มีบริวารตั้งพันตั้งแสน

อาศัยอยู่

ณ บรรพต

ส่วนบริวารที่ใกล้ชิด

พระยาหงส์

ล้วนแต่ลอลละ โสกา

นำฟังชมทั้งนั้น ฯ

๖๘) ผอูนเอยกาลเนาะ
 ขษัตริย์ม้วยเนาะ
 เฉมมะนางเขมา
 นางโอยซีกสระ
 คำเคิมบุทุมมา
 เฉมมะเทาเขมา
 สรรณุกเลิศลน ฯ

๖๙) ผอูนเอยออกสพกา
 ลุมจงบุทุมมา
 กุมพิงพวยสคน
 ตรกวนสงว โสณ
 ตเราเกียรานบาน
 กรจับฉัสนัน
 สารยเจริญผลกา ฯ

๗๐) ทุงโทมปรวิก
 กุกกะแวกมันท์ทิก
 มันโทกรสา
 ตลุมตรุมกะแอกทิก
 มกจิกจงวา
 เกลียวกลานิงคณา
 สรรณุกเพคไกร ฯ

๖๘) น้อยเอ๋ยในกาลนั้น
 ยังมีนางกษัตริย์พระองค์หนึ่ง
 ทรงพระนามว่านางเขมา
 พระนางให้ขุดสระ
 แล้วปลูกบัวหลวง
 และให้เรียกสระนั้นว่าสระเขมา
 สรรณุกเลิศลนพื้นประมาณ ฯ

๖๙) น้อยเอ๋ยในสระนั้นมีดอก
 บัวเขียวบัวหลวง
 พังพวยดับเต่า
 ผักนึ่ง สวง^๑ โสณ
 ผักตบแน่นหนา
 กระจับดาษดา
 สาหร่ายหลายผลกา ฯ

๗๐) และมีนกทุง โทม^๒ เป็ดน้ำ
 นกยาง นกแขวก นกกวัก
 มันโท^๓ นกกระสา
 ตลุม^๔ ๕ ๕ ๕ กาน้ำ
 มาหาปลาบริโภค
 แล้วเข้าหยอกกัน
 สรรณุกสนานยิ่งนัก ฯ

^๑ ชื่อผักชนิดหนึ่ง

^๒ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๓ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๔ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๕ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

๗๑) รีแอชต์รีย์
 เจมาเทพี
 เปร้อออสถเมริไฟร
 เทาะเบะผแลณูก
 พุมคุมวยไถง
 นางสบพระไท
 จิตรจงโกกดา ฯ

๗๒) ฤฎาราชหงส์
 เสด็จมานจมนง
 เลงสระเขมา
 นำออสบริวาร
 พีเราะะบุพพตา
 นิงอักชยา
 เลงสระเนาะฮอง ฯ

๗๓) รีแอธเมริไฟร
 ยลหงส์เจรินไกร
 จุสโหงตรสอง
 ยลแดหงส์ญี
 ลออเลอกนลอง
 ไกรแลหงส์ผอง
 กนดาลสระสรง ฯ

๗๔) วาธเวอนทัก
 วายกเทาดัก
 ตรงทิกมพง
 ขยินตฐบาทา
 พระบาทเสด็จหงส์
 ภิดญาร์ออสองค์

๗๑) ฝ่ายพระนางกษัตริย์
 เจมาเทพี
 เคยรับสั่งใช้นายพรานป่า
 ให้ไปเก็บผักบัว
 ทุกๆ วัน
 พระนางชอบพระทัย
 ใครจะเสวย ฯ

๗๒) ได้ยินว่าพระยาหงส์
 มีความประสงค์
 ใครจะไปเล่นที่สระเขมา
 แล้วพาพวกบริวาร
 ซึ่งอาศัยอยู่ที่บรรพตนั้นทั้งหมด
 พร้อมทั้งภรรยา
 ได้ไปเล่นที่สระนั้น ฯ

๗๓) ส่วนนายพรานป่า
 ได้เห็นหงส์มากมาย
 ลงเล่นที่สระ
 แล้วเหลือบแลเห็นนางหงส์
 สวยงามกว่า
 หงส์ตัวอื่นๆ
 ซึ่งอยู่ ณ ท่ามกลางสระ ฯ

๗๔) แล้วนายพรานป่าก็ทำบ่วง
 เอาไปดัก
 ตรงที่ทำน้ำ
 เผอิญคิดเท่า
 ของพระยาหงส์
 พระยาหงส์ก็ตกใจกลัว

สเรกสเทอดัจขยล ฯ

๗๕) รีแอบริฟาร
 สทุสเหิรเตรียบตรา
 พุนพันรัจจ
 เหิรหวสพรัคบัค
 ขยายขจัดพุมยล
 เหยไสยทุกข์ทล
 แดแอกองคา ฯ

๗๖) บมราสออสกกล
 สเทอดัจทั้งขยล
 สงเกียบาทา
 แอราชเทพี
 เทวีกิดดา
 ผดีอัญเทาณา
 บัดพุมเมญมก ฯ

๗๗) ขณุมเหิรมนักรเอง
 ทิกภเนกหุรัลแหง
 ฉวัดเจวิลสรัครก
 ทวญญุมเองถา
 อมจาสพนลค
 อัญผอนมกรก
 นักรเทาสฐานณา ฯ

๗๘) บริฟารครุบเนา
 บัดปนเตเจา
 ขลิมสงสารา
 อาสูนักรสอง

แล้วร้องแทบจะสิ้นใจ ฯ

๗๕) ฝ่ายหมูปริวาร
 ก็พากันรีบบินหนี
 เบียดเสียดกันไป
 ต่างก็พลัด
 กระจัดกระจายกันหมด
 ส่วนพระยาหงส์ก็เสวยทุกขเวทนา
 แต่ผู้เดียว ฯ

๗๖) ดิ้น ไปดิ้นมาจนหมดกำลัง
 แทบจะสิ้นใจตาย
 และเจ็บท้ออย่างหนัก
 ฝ่ายนางหงส์
 มารำพึงคิดว่า
 สามิของเราไปไหนหนอ
 หายไปไม่เห็นกลับมา ฯ

๗๗) นื่องบินอยู่แต่ผู้เดียว
 น้ำตาไหลลงเฝะผอย
 เที่ยวเสาะแสวงหา
 แล้วนางหงส์ก็ร้องไห้รำพันว่า
 เชษฐาเจ้าข้า
 นื่องมาเที่ยวตามหาไม่พบ
 เชษฐาไป ณ สถานที่ใด ฯ

๗๘) พวกบริวารก็ยังอยู่พร้อมหน้า
 หายไปแต่เชษฐา
 ผู้คู่ชีวิตม้คนเดียวเท่านั้น
 น้าอเนจอนาถนักร

บัดเทาสฐานณา
 นักโอยผอูนผสา
 ทรวงแต่มักแอง ฯ

๗๕) นางทวญอาณิด
 อาณาถคนคิด
 เทยสแรกขุมถา
 อมจาสผอูนเอย
 เมด็จเลยนั้กเทา
 มินเทียงควรเทา
 โอยผอูนแตงรก ฯ

๘๐) แอหงสราชา
 สแรกเทากรียา
 ไหผอูนพนลก
 บองตรูว์อนทัก
 กุมผอูนจุสมก
 ขลางเชิงนางสอก
 เลยกนางบาน ฯ

๘๑) ตรูว์ชงเคเหย
 พระลึงบองเอย
 มรารนิงขลสฐาน
 อาสูผอูนเพา
 นางเนามนั้กแอง
 มรารบองนิงมาน
 รูปรสนิงจา ฯ

๘๒) รีแอหงส์ญี
 ภาพิศิศรดี

หายไปหนก็ไม่รู้
 ทำให้น้องเราร้อนใน
 ทรวงแต่ผู้เดียว ฯ

๗๕) นางหงส์ร้องไห้ด้วยความสงสาร
 อนาถจิตเพราะคิดถึงสามี
 แล้วร้องรำพันว่า
 เชษฐาที่รักของน้องเอย
 อยู่หลังๆ
 ก็มาพลัดพรากจากน้องไป
 ทำให้น้องเที่ยวตามหาลำบาก ฯ

๘๐) ฝ่ายพระยาหงส์
 ร้องเรียกภรรยา
 ว่าคูกรน้องรัก
 พี่ติดบ่วงเขาแล้ว
 น้องอย่าลงมาเลย
 กลัวพี่จะไปติดบ่วงเจ้า
 เขาจะจับน้องได้ ฯ

๘๑) พี่ติดบ่วงเขาแล้ว
 ขอครักของพี่เอย
 ทำอย่างไรหนอจึงจะกลับไปได้
 นำสงสารน้องนั้ก
 น้องอยู่แต่ผู้เดียว
 ทำอย่างไรพี่จึงจะได้กลับไปอยู่
 ร่วมสถานกับน้องได้ ฯ

๘๒) นางหงส์
 พอได้ยินสามีร้องเรียก

หารไทเทาทุม
กนุงทรวงอุมทรม
จำลุดลสลับ
หงส์เหิรเจ็ญบาน
ชวบนิงผอูนสตรี ฯ

๘๓) หงส์เหิรเทาทุม
แทนทิพย์บนทม
อาสนาปรไพ
เทพหงส์เทศนา
พีเราะเพคไกร
นางยกทรัพย์ไถ
บาสาจบุชา ฯ

๘๔) เขมาเทพี
นางอออดิปี
ถแลดลิ่งอปมา
อาสุราชหงส์
นางทรงกรุณา
โอยนำเทาจับ
ลุมเนาพระองค์ ฯ

๘๕) มและแองหงส์พี
รีแอฟรานไพ
คนคิดไมไม
บารมณั้กลางขุส
ขลาจนางเขมา
นางถาษาขพล
แองเขมาเนาะ

ก็บินไปจับอยู่ใกล้ๆ
นางกลัดกลุ่มรุ่มร้อนในทรวงอก
คอยๆ อยู่จนสิ้นใจตาย
ฝ่ายพระยาหงส์ภายหลังก็หลุดออกจากบ่วงได้
และได้มาพบศพน้องหญิง ฯ

๘๓) แล้วก็บินไปจับอยู่ที่
แทนทิพย์ที่บรรทม ซึ่งเป็นที่
สิริไสยาสน์ของพระนางเขมา
จึงพระยาหงส์เทศนา
โดยเนื้อความอันไพเราะ
พระนางก็ทรงบริจาครทรัพย์
และไปรยข้าวตอกดอกไม้บูชา ฯ

๘๔) พระนางเขมาเทพี
ทรงมีความเลื่อมใสเป็นอันมาก
หาที่เปรียบเหมือนมิได้
ทรงมีความสงสารพระยาหงส์
แล้วทรงพระกรุณาโปรด
ให้นำพระยาหงส์ไปส่ง
ถึงสถานที่ลำเนาเดิมโดยจับปล้น ฯ

๘๕) เรื่องหงส์ทั้งสองยุคแต่เพียงนี้
ฝ่ายนายพรานป่า
มานี้ก็วิตก
เกรงจะมีความผิด
กลัวพระนางเขมาจะลงโทษ
เพราะเหตุที่พระนางทรงนับถือพระยาหงส์
ว่าเป็นสัตว์ที่มีสกุลอันสูง
ส่วนพระนางก็มีได้ลงโทษ

โอยทรัพย์พรานไพร ฯ

๘๖) พรานไพรเตรกออ

โฌงจับกมอ

เคิรเทศะไว

ปนพรเหมญผดี

สรดิขชัยฯ

สัตัว้อะวินักกัน

เมษะกุมสติ ฯ

บริบูรณัจบสอง ฯ

กลับประทานทรัพย์แก่นายพรานป่าเป็นอันมาก

๘๖) นายพรานป่ามีความยินดี

รับเอาทรัพย์มาแล้ว

ก็ไปยังบ้านโดยเร็ว

ภรรยาแลเห็นสามีมา

แล้วก็ซักไ้ถามว่า

ท่านถืออะไรมาคะ

นายพรานป่าห้ามภรรยาว่าอย่าพูด ฯ

จบบริบูรณ์แล

บทที่ ๖

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เมื่อเปรียบเทียบประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) พบว่า ประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชามีลักษณะร่วมกันหลายประการ อันอาจแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับกัมพูชาได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

การศึกษาเปรียบเทียบประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับกัมพูชา เป็นการศึกษาเปรียบเทียบประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย และฉบับสวารส เพา (Saveros POU)

หนังสือประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เป็นหนังสือรวบรวมสุภายิตเขมร จำนวน ๓ เรื่อง คือ สุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก และสุภายิตสอนบุตร สุภายิตเขมรทั้งสามเรื่องนี้ พระองค์กานูวงศ์ พระราชบุตรสมเด็จพระนโรดม ได้ถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จไปพระนครวัด จึงโปรดให้แปลจากต้นฉบับภาษาเขมร

สุภายิต (ฉบับ/ จุบาย) เป็นวรรณคดีเขมรที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และเป็นวรรณคดีที่ใช้สำหรับศึกษาเล่าเรียน จึงมีการคัดลอกหรือจารไว้ตามวัดต่างๆ ในสมัยโบราณ เพื่อใช้สั่งสอนแก่กุลบุตรกุลธิดา ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์จึงมีการนำสุภายิต (ฉบับ/ จุบาย) มารวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้น วรรณคดีประเภทฉบับ (จุบาย) ของกัมพูชาที่มีการนำมาจัดพิมพ์ขึ้นในปัจจุบัน ฉบับที่แพร่หลายที่สุดได้แก่ หนังสือฉบับต่างๆ (จุบาย/มุสงฯ) ฉบับพิมพ์ของพุทธศาสนบัณฑิตย พิมพ์ครั้งแรกโดยสมาคม สมเด็จพระเจอน ณาต (ชวน ณาต) ที่กรุงพนมเปญในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ค.ศ. ๑๙๗๕ และมีการพิมพ์เผยแพร่ต่อมาอีกหลายครั้ง

นอกจากนี้ยังมีหนังสือประชุมฉบับ (กมฺรงจุบาย) เป็นผลงานที่สวารส เพา ตรวจสอบชำระ และแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส จัดพิมพ์ที่กรุงปารีส เมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๘ โดยจัดแบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคที่ ๑ เป็นคำแปลภาษาฝรั่งเศส และภาคที่ ๒ เป็นตัวบทภาษาเขมร ซึ่งมีตัวบทจำนวน ๑๒ เรื่อง บางเรื่องไม่ปรากฏในฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย

เมื่อเปรียบเทียบในรายละเอียดแล้วพบว่า ประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับที่พิมพ์เผยแพร่ในกัมพูชา คือ ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย และฉบับสวารส เพา (Saveros

POU) เนื้อหาส่วนใหญ่มีความใกล้เคียงกัน แต่มีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งด้านถ้อยคำ รวมไปถึงความแตกต่างของตัวบท

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความเหมือนและมีความแตกต่างจากฉบับของกัมพูชา กล่าวคือ เนื้อความโดยรวมของประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความคล้ายคลึงกับฉบับของกัมพูชา และอาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องเดียวกัน แต่เนื่องจากการคัดลอกจึงทำให้มีข้อความและเนื้อความบางส่วนที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ มีความแตกต่างในด้านของถ้อยคำ ทั้งที่ต่างกันเฉพาะคำและต่างกันทั้งวรรค หรือ ทั้งข้อความ ซึ่งทำให้การตีความตัวบทอาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง

ความแตกต่างในด้านเนื้อหา พบว่า ประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีข้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา ทั้งในสุภายิตโบราณ (จุบบัพพากุยจาต) สุภายิตสอนเด็ก (จุบบัพเพรตักกาล) และสุภายิตสอนบุตร (จุบบัพสุภายิต) โดยเฉพาะในสุภายิตโบราณ ฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณมีการกล่าวถึงผู้แต่ง คือ สมเด็จพระสุคนธาธิปติ (ปาน) ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา นอกจากนี้ในสุภายิตสอนบุตร (จุบบัพสุภายิต) นั้นมีข้อความในส่วนของสุภายิตสอนหญิงที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการศึกษาสุภายิตเขมรในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการศึกษาในด้านของบทบาทและความสำคัญในฐานะวรรณคดีคำสอน เนื่องจากในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยเน้นที่จะศึกษาเปรียบเทียบตัวบทเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีไทย – เขมร เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย – เขมร ในด้านอื่นๆ ด้วยเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย – เขมร อย่างลึกซึ้งต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

เดวิด แชนด์เลอร์. **ประวัติศาสตร์กัมพูชา**, แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร สดใส ชันติวรพงศ์ และ วงเดือน นาราสัจจ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๐

นริศรานุกัตติวงศ์ (ผู้แปล). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. **ลัทธิธรรมนิยมต่างๆ ภาค ที่ ๒๑**” พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๒.

บรรจบ พันธุมธา. **พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชนเล็ม ๑ – ๕**. กรุงเทพฯ: จง เจริญการพิมพ์, ๒๕๑๗.

ประชุมพงศาวดารภาค ๔. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๕๕.

ประชุมสุภาษิตเขมร คือสุภาษิตโบราณ สุภาษิตสอนเด็ก สุภาษิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง. พิมพ์ในารฉลองอายุครบ ๗๐ ปีบริบูรณ์ ของท้าวศรีสุนทรนาฏ (แก้ว พนมวัน ณ กรุงเทพฯ) ตจ. เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๗.

ประยูร ทรงศิลป์, **วรรณกรรมคำสอน: อุบายแผ่สงๆ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุวรรณศิริการพิมพ์, ๒๕๕๓.

सानติ ภัคติกำ. **กวีศรีกัมพูชเทศ ความเรียงว่าด้วยประวัติกวีเขมร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

_____. **ความสัมพันธ์วรรณคดีไทย – เขมร**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๕๐.

_____. **รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบเพลงยาวกลบทและกลอักษร ในจารีกวดพระเชตุพนฯ กับบทพากย์กลบทของกัมพูชาในด้านรูปแบบคำประพันธ์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. **รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย – เขมร พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๔๐๓**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. **รายงานการวิจัยเรื่องคำพากย์รามเกียรติ์ภาษาเขมรฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ: การสอบชำระเชิงวิเคราะห์วรรณคดีเขมรจากเอกสารตัวเขียน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและ

ภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. “ลักษณะคำประพันธ์เขมรสมัยกลาง,” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๒๑ ภาคปีการศึกษาที่ ๑ (๒๕๔๒), หน้า ๒๙ – ๔๓.

_____. ศาสตราแลบง: วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเขมร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๐.

ศิลปินกร, กรม. ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา. พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๑๕.

สุภัทรดิศ ดิศกุล (ผู้แปล), หม่อมเจ้า. ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์ฉัตร, ๒๕๑๖.

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. ไทยสถาปนากษัตริย์เขมร. พระนคร: ธนการพิมพ์จำกัด, ๒๕๐๕.

อุไรศรี วรสระริน. จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร ค.ศ. ๑๕๖๖ - ค.ศ. ๑๗๔๗. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒.

เอกสารภาษาเขมร

ฉิ่งหุกที้. ธิกฎฐภาพทู่ทៅในอตุสรสาตุตรแฆมร. Paris: L’Harmattan, ๑๙๙๗.

ฉิ่ง หุก ที้. มาลืบทอตุสรลืลู่แฆมรสตุตลลื ๑๕. ภูน้เพญ: บณณาการองคร, ๒๐๐๓.

พุทธุศาสนาบนนทิตย. จุบบ่าแผลงๆ. ภูน้เพญ: พุทธุศาสนาบนนทิตย, ๒๕๓๕.

มขุณมณทลเอกสารสุราวชราวอารยธรรมแฆมร. จุบบ่าแผลงๆ. Paris: Cedoreck, ๑๙๘๖.

มีแผลด ตราแณ. ปุรขุมจุบบ่า (ภาค ๑). ภูน้เพญ, ๒๐๐๓.

เพชร ทุมกุรวิต. ลืลู่ปะแแตงกัณทาพูย. ภูน้เพญ: โรงพุมพแฆมร, ๒๐๐๒.

เม็ยจ บณณ, “การลืกสาสมัยบูราน,” กมุพูขสุริยา ภูน้ที้ ๔๘ เลข ๓ แฆกกุฎกา – ลืหา – กณญา พ.ศ. ๒๕๓๘ ค.ศ. ๑๙๙๔.

รล่ จนุทราบุตุร. ปุรวตุลืลืลู่สาตุตรแฆมร ภาคที้ 1. ภาคเร็องเพรง นิง ตามระยะลืลาจาริก. Paris: L’Harmattan, ๑๙๙๗.

लग हाबूआन, लुकुसापुรวตุลुอตุสรสาตุตรแฆมร สมัยनकरภูน้ลู่สมัยอุฎुक. ภูน้เพญ: คิม-เอง, ๒๕๑๑.

ลื ฐาแณ. อตุสรสาตุตรแฆมร. ภูน้เพญ : เสง จวน หวด, ๒๕๐๓.

ลื สุมุณี. กัณทาพูยแฆมร. ภูน้เพญ: โรงพุมพ อบ้ร, ๒๕๔๕.

สมุญจ มาลืกา. ปุรขุมพากุยกาพูย. ภูน้เพญ: พุทธุศาสนาบนนทิตย, ๒๕๑๒.

ดาวรส เพา. *กมฺรงจูปาป/ Guirlande de Cpap*?. Paris: Cedoreck, ๑๕๘๘.

สุดตุนตปรีชา อินท, อุนกโอกญา. *สุภาสิตจูปาปสุรีพากุยกาพยุ*. ภูมฺเพญ: พุทฺธสาสนบณฺฑิตย,
๒๕๐๒.

อิ่ง เยง. *กาพยุสาสุตรเขมร*. ภูมฺเพญ : มาเย็ง, ๑๕๗๒.

หนังสือภาษาต่างประเทศอื่น

AU Chieng. *Catalogue du fonds Khmer*. Paris: Imprimerie Nationale, 1953.

Huffman, Franklin E.. *Cambodian Literary Reader and Glossary*. New York: Cornell University,
1988.

Jacob, Judith M.. *The Traditional Literature of Cambodia*. New York: Oxford University Press,
๑๕๕๖.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภัคดีคำ

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษา

ศศ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๒) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศศ.ม. (จารึกภาษาตะวันออก) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

อ.ด. (วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานวิจัย

๑. การศึกษาเปรียบเทียบกวีเขมรฉบับสมเด็จพระศรีสุริเยศรามา (พระองค์ด้วง) และ กวีคำกลอนฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๔๑.
๒. จุบาปวีธรรณบทิต: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ งานวิจัยประกอบรายวิชา ๓๑๔ ๔๕๘ สัมมนาและรายงานการค้นคว้า ภาคการศึกษาฤดูร้อน ปีการศึกษา ๒๕๔๔ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๔๔.
๓. รายงานการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบเพลงยาวกลบทและกลอักษร ในจารึกวัดพระเชตุพนฯ กับบทพากย์กลบทของกัมพูชาในด้านรูปแบบคำประพันธ์, กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖. (เอกสารอำนวยการ)
๔. รายงานการวิจัยคำพากย์รามเกียรติ์ภาษาเขมรฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ: การสอบชำระเชิงวิเคราะห์วรรณคดีเขมรจากเอกสารตัวเขียน, กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖. (เอกสาร อำนวยการ)
๕. รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย - เขมร พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๐๓. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๔๗). (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๗ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ

๖. รายงานการวิจัยเรื่องภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องห้องสิน ในแก๊งนุกิจราชบริหาร: อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมจีนกับศิลปกรรมจีนในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๔๘. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๘ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ (วิจัยร่วมกับนางนวรรตน์ ภักดีคำ)
๗. ศาสตราแลบง: วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเขมร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๐.
๘. รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาในวรรณกรรมของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๕๓. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ (วิจัยร่วมกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ)
๙. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบบทละครเรื่องอิเหนาไทย-เขมร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๕๓. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ
๑๐. งานวิจัยเรื่องวิธีการเลี้ยงดูผู้วิถิความพอเพียง. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๕๕. งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ. (ผู้ร่วมวิจัย)
๑๑. รายงานการวิจัยเรื่องภาษาเขมรในกระแสการเปลี่ยนแปลง: การเรียนการสอนและหลักสูตรการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ, ๒๕๕๕. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ
๑๒. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณกับฉบับของกัมพูชา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖. (เอกสารอัดสำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จาก
งบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ